

Opbrengsten van startstipendia

Eindrapport

Tilburg, december 1999

Henri Senders

Henk Vinken

Martine Wiekeraad

IVA Tilburg

Uitgever: IVA Tilburg
Prof. Cobbenhagenlaan 225, Postbus 90153, 5000 LE Tilburg
Telefoonnummer: 013 - 4668480, telefax: 013 - 4668477

Vormgeving: Monique Seebregs-Dielen
Bea van Wijk

Drukwerk: Van Spaendonck Drukkerij B.V., Tilburg

© 1999 IVA Tilburg

ISBN 90-6835-351-9

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het IVA,

instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek en advies,
Tilburg.

Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij
artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk
wordt vermeld.

Voorwoord

Het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst heeft in de periode 1988 – 1999 bijna 900 beeldende kunstenaars die aan het begin van hun professionele loopbaan staan ondersteund met één of twee startstipendia. Een startstipendium is een bijdrage aan het inkomen van de kunstenaar van f 35.000,- voor een periode van 12 maanden. Het is bedoeld om startende kunstenaars de gelegenheid te geven zich verder te profileren, zich in een eigen richting te ontwikkelen, zich ‘bedrijfsklaar’ te maken of de eerste marktgerichte activiteiten te ontplooiën, zonder het probleem van te weinig inkomen. De onderliggende aanname is dat het startstipendium een positief effect heeft op de professionele en artistieke ontwikkeling van de startende kunstenaar.

Om een indicatie te krijgen of het startstipendium het beoogde effect heeft verrichtte het Fonds BKVB in 1996/97 een kwalitatief onderzoek onder 52 kunstenaars. Een deel hiervan had een startstipendium ontvangen en een ander deel was hiervoor afgewezen. Uit dit onderzoek bleek dat het startstipendium behalve financiële armslag vooral prestige en status geeft en de eigen artistieke ontwikkeling versnelt.

Een aantal recente ontwikkelingen binnen en buiten het Fonds BKVB gaven aanleiding om het instrument startstipendia nader te onderzoeken: de invoering van de WIK (Wet inkomensvoorziening kunstenaars) op 1 januari 1999, de daling van het aantal aanvragen en honoreringen voor startstipendia beeldende kunst en de constatering dat niet-succesvolle kunstenaars ook startstipendia toegekend hebben gekregen en succesvolle niet altijd een startstipendium hebben ontvangen.

Het Fonds BKVB heeft daarom het IVA Tilburg de opdracht gegeven om empirisch inzicht te geven in wat het voor de inkomens- en reputatievorming van beeldend kunstenaars betekent om een startstipendium te krijgen. De uitkomsten van het onderzoek liggen voor u.

Geert Dales
Christine Lindo
Taco de Neef
(begeleidingscommissie Fonds BKVB)

Inhoudsopgave

pag.

1	Achtergrond en probleemstelling	1
1.1	Inleiding	1
1.2	Startstipendia	2
1.3	Eerder onderzoek en algemene vraagstelling	4
1.4	Opbouw van het rapport	7
2	Onderzoeksopzet	9
2.1	Uitgangspunt: administratief databestand	9
2.2	Generalisatie	12
2.3	Steekproef	13
2.4	Respons	15
3	Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Bruto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid	21
3.3	Startpositie kunstenaars	24
3.4	Netto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid	26
3.5	Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid naar fase in de beroepsloopbaan	31
3.6	Nadere analyse gebruik van subsidie-instrumenten beeldende kunstbeleid	33
3.6.1	Inleiding	33
3.6.2	Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid naar geslacht	33
3.6.3	Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid naar woonregio	

kunstenaar	34
3.6.4 Gebruik instrumenten beeldende kunst naar type instrument	36
3.7 Samenvatting en conclusies	39
4 Enquête	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Persoons- en achtergrondkenmerken kunstenaars	44
4.2.1 Leeftijd en geslacht	44
4.2.2 Overige persoonskenmerken	46
4.2.3 Beroepsachtergrond	48
4.2.4 Beroepsoriëntatie	50
4.2.5 Artistieke ontwikkeling	52
4.2.6 Samenvatting en achtergrondkenmerken	53
4.3 Reputatievorming	54
4.3.1 Beroepsactiviteiten	54
4.3.2 Totale zichtbaarheid	56
4.4 Beoordeling CV's naar status	57
4.5 Inkomensvorming	59
4.6 Loopbaanontwikkeling naar type subsidie instrument	60
4.7 Samenvatting reputatie- en inkomensvorming	61
5 Samenvatting en conclusies	65
5.1 Achtergrond van het onderzoek	65
5.2 Onderzoeksopzet	66
5.3 Beantwoording onderzoeksvragen	68
5.3.1 Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid	68
5.3.2 Resultaten enquête	70
5.3.3 Artistieke ontwikkeling	72
5.4 Resultaten samengevat	73

Bijlagen	75
Bijlage 1: Aanschrijfbrief	77
Bijlage 2: Vragenlijst Onderzoek naar de effecten van subsidies voor de beroepsmatige en artistieke ontwikkeling van beeldende kunstenaars	79
Bijlage 3: Gebruik en omzet instrumenten beeldende kunstbeleid	93
Bijlage 4: Verantwoording beoordeling CV's	99

1 Achtergrond en probleemstelling

1.1 Inleiding

Beginnende beeldende kunstenaars in Nederland kunnen in aanmerking komen voor een *startstipendium*. Dit is een subsidie die een kunstenaar gedurende een jaar toegekend kan krijgen, waardoor in algemene zin wordt bijgedragen aan het inkomen van deze kunstenaar. Het idee hierachter is dat startende kunstenaars verzekerd zijn van een bepaald inkomen en niet gedwongen worden tot het zoeken van bijbanen. Hierdoor wordt hen de gelegenheid gegeven zich bezig te houden met zaken die met beeldende kunst te maken hebben, zoals zich verder profileren en een presentabel oeuvre opbouwen¹.

Naast het startstipendium is op 1 januari 1999 een andere inkomensvoorziening in werking getreden die ook bijdraagt aan het inkomen van startende kunstenaars. Deze andere inkomensvoorziening is de *Wet inkomensvoorziening kunstenaars* (Wik)². Kunstenaars met onvoldoende inkomsten kunnen gedurende maximaal 4 jaar 70% van een bijstandsuitkering krijgen, waarbij eigen inkomsten behouden blijven tot een totaal inkomen van maximaal 125% van een volledige bijstandsuitkering is bereikt.

Tot nu toe ontbreekt systematisch inzicht in wat het voor de beroepsloopbaan van beeldend kunstenaars betekent om een startstipendium te krijgen. Dit inzicht is met name van belang na het in werking treden van de Wik. Wordt er nog wel in een behoefte voorzien met de toekenning van startstipendia? Het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB) heeft daarom

---

1 Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst. *Toelichting bij het aanvraagformulier Beeldende Kunsten*, uitgave oktober 1992

2 Zie bijvoorbeeld: Werkgroep kunstenaars en bijstand red. (1999). *Wet inkomensvoorziening kunstenaars. Vragen en antwoorden*. Stichting FNV pers.

het IVA Tilburg opdracht gegeven om empirisch inzicht te geven in de inkomsten- en reputatievorming van kunstenaars die een startstipendium toegekend hebben gekregen en kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen. Hiermee hoopt het Fonds BKVB een gefundeerd oordeel te kunnen vormen over de toekomst van startstipendia. In paragraaf 1.2 wordt eerst inzicht gegeven in deze landelijke subsidieregeling. In paragraaf 1.3 wordt de algemene vraagstelling beschreven en eerder onderzoek dat betrekking heeft op deze vraagstelling. De opbouw van dit rapport staat centraal in de laatste paragraaf.

1.2 Startstipendia

In Nederland bestaan verschillende typen instrumenten van het landelijke beeldende kunstbeleid. Naast opdracht- en aankoopinstrumenten bestaan er ook subsidieregelingen. Verschillende soorten subsidies hebben in de afgelopen jaren deel uitgemaakt van deze subsidieregelingen. De individuele subsidies zijn daar een voorbeeld van. Onder deze noemer gaan diverse subsidiesoorten schuil, waaronder werkbeurzen, reisbeurzen, project- en presentatiesubsidies én startstipendia.

In 1984 zijn startstipendia toegekend als onderdeel van de Regeling Individuele Subsidies die in dat jaar in werking trad. Deze Regeling is eerst uitgevoerd door de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en wordt sinds 1988 uitgevoerd door het Fonds BKVB.

Het startstipendium is een bijdrage aan het inkomen van een kunstenaar die aan het begin van zijn professionele loopbaan staat. Deze bijdrage (1999: f 35.000,-) wordt verleend voor twaalf maanden en heeft tot doel de aanvang van de professionele en artistieke ontwikkeling van de kunstenaar te bevorderen. De aanvrager van een startstipendium dient korter dan tweeënhalf jaar voor het indienen van een aanvraag tenminste twee jaar een HBO-opleiding aan een instituut voor beeldende kunsten, vormgeving of bouwkunst/bouwkunde te hebben gevolgd. Het stipendium mag niet worden aangewend voor het volgen van onderwijs aan instellingen die krachtens de Wet op Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek bekostigd worden of voor deelname aan één van de werkplaatsen, zoals de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten en De Ateliers. Het belastbaar inkomen van de aanvrager mag bij een startstipendium niet meer bedragen dan fl. 70.000,- (1999). Daarnaast geldt dat de aanvrager in Nederland woonachtig moet zijn en, indien zij niet de Nederlandse nationaliteit hebben, beschikken over een geldige verblijfsvergunning die een beroep op de openbare kas toestaat. Een startstipendium kan maximaal twee keer worden toegekend.

Het bestuur van het Fonds BKVB kan een startstipendium toekennen, indien de artistieke prestaties van de aanvrager naar verwachting van belang zullen worden voor de hedendaagse beeldende kunsten, vormgeving of bouwkunst. Om dit belang te beoordelen worden aanvragen altijd voorgelegd aan de Commissie Individuele Subsidies, een adviescollege van deskundige kunstenaars en kunstbeschouwers. Alleen als deze commissie positief over de artistieke kwaliteit van het werk oordeelt kan het bestuur een startstipendium toekennen. Bij de beoordeling van het werk kijkt de commissie onder meer naar de inhoud van het werk, de manier waarop aan deze inhoud vorm wordt gegeven, de oorspronkelijkheid van het werk en de wijze waarop het gemaakt is.

In tabel 1.1 staat een overzicht van de aanvragen, toekenningen en uitgekeerde bedragen van startstipendia beeldende kunst in de periode 1988-1997. Recentere gegevens waren bij de start van het onderzoek (medio 1998) nog niet beschikbaar. De laatste jaren is het aantal aanvragen voor startstipendia beeldende kunst gedaald en mede als uitvloeisel daarvan ook het aantal gehonoreerden. Vanaf 1993 worden er jaarlijks rond de 400 aanvragen voor startstipendia gedaan. Het aantal gehonoreerde aanvragen schommelt vanaf 1993 tussen de 70 en 80 per jaar. In de jaren voor 1993 lag dat aantal tussen de 100 en de 110. In die jaren werden er jaarlijks ook ongeveer 600 aanvragen gedaan.

Tabel 1.1: Aanvragen, toekenningen en bedragen startstipendia beeldende kunst 1988-1997.

jaar	aanvragen	toekenningen	toekennings-%	totaal bedrag
1988	385	82	21,3%	2.877.000
1989	534	109	20,4%	3.815.000
1990	624	107	17,1%	3.745.000
1991	588	105	17,9%	3.306.500
1992	582	106	18,2%	3.710.000
1993	529	78	14,7%	2.730.000
1994	384	73	19,0%	2.531.667
1995	432	89	20,6%	3.115.000
1996	463	71	15,3%	2.485.000
1997	425	73	17,2%	2.555.000

Bron: kunstenaarsbestand IVA.

Het toekenningspercentage tussen 1988-1992 is gemiddeld 19% per jaar. Tussen 1993 en 1997 is dat 17%. Uit een intern stuk van het Fonds BKVB blijkt dat de

oorzaak volgens de adviescommissies wordt gezocht in het dalend niveau van de afgestudeerden vanaf 1993³. Een van de verklaringen die hiervoor door het Fonds BKVB wordt gegeven is dat vanaf dat jaar mensen voor het eerst afstudeerden met een vier-jarige opleiding, dus met een verkorte eerste fase.

Het bedrag dat aan een startstipendium was verbonden bedroeg in de periode 1988-1997 onveranderd 35.000. Door de daling van het aantal gehonoreerden is ook het totaalbedrag dat jaarlijks door het Fonds BKVB toegekend is aan startstipendia gedaald. In de jaren voor 1993 was dit bedrag gemiddeld bijna 3,5 miljoen gulden en in de jaren daarna was dit gemiddeld bijna 2,7 miljoen gulden.

1.3 Eerder onderzoek en algemene vraagstellingen

Om een eerste indruk te krijgen van de betekenis die kunstenaars hechten aan een startstipendium heeft het Fonds BKVB een kwalitatief onderzoek uitgevoerd³. Hierbij zijn interviews gehouden met 52 kunstenaars. Hiervan heeft een deel een startstipendium gehad en een ander deel is hiervoor afgewezen. Uit dit onderzoek is gebleken dat het startstipendium aan kunstenaars behalve financiële armslag vooral prestige en status geeft. In de stipendiumperiode wordt veel geëxperimenteerd, geproduceerd en geëxposeerd. De meeste gehonoreerden vinden dat het stipendium een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling van hun werk. Tegelijkertijd zijn ze niet van mening dat deze ontwikkeling zonder stipendium niet had plaatsgevonden. Men denkt evenmin dat het startstipendium heeft bijgedragen aan het verkrijgen van tentoonstellingen. Wel wordt het startstipendium, met name door diegenen die in eerste instantie geen en bij een tweede keer proberen wel een startstipendium kregen, gezien als een versneller van de eigen artistieke ontwikkeling⁴.

---

3 G. Dales en R. Pingen, interne notitie Fonds BKVB. *Startersberoepskostenvergoeding*, mei 1997

4 Ook andere fondssubsidies, zoals de in 1994 afgebouwde Beroepskostenvergoedingen (BKV), blijken dergelijke effecten te sorteren. Sterker, BKV-ontvangers zijn actiever op de beeldende-kunstmarkt (deelname aan presentaties en onderwerp zijn van publicaties) dan ontvangers van individuele subsidies. Zie de Nooy, W. de & IJdens, T. (1994). *Evaluatie-onderzoek Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst. Wetenschappelijk rapport*. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen. Zie verder Dun, L. van (1997). *Maten van institutionele erkenning in de beeldende kunst*. Tilburg: IVA/Vakgroep Methoden en Technieken van Onderzoek, Faculteit Sociale Wetenschappen, Katholieke Universiteit Brabant.

Deze gegevens en andere indrukken hebben er toe geleid dat het Fonds BKVB behoefte heeft aan meer systematisch inzicht in de inkomsten- en reputatievorming van kunstenaars met en zonder startstipendium, met name wat betreft:

- de hiervoor beschreven resultaten van de 52 interviews;
- het in werking treden van de Wik op 1 januari 1999;
- de daling van het aantal aanvragen voor startstipendia beeldende kunst;
- de daling van het aantal gehonoreerden hiervoor;
- de bevinding dat niet succesvolle kunstenaars ook startstipendia toegekend hebben gekregen en succesvollen niet altijd een startstipendium hebben gehad⁵.

Het Fonds BKVB heeft vervolgens het IVA Tilburg opdracht gegeven om empirisch inzicht te geven in wat het voor de inkomens- en reputatievorming van kunstenaars betekent om een startstipendium te krijgen. Hierbij blijven de verschillen in artistieke ontwikkeling van kunstenaars buiten beschouwing.

In het onderzoek waarvan in dit rapport verslag wordt gedaan wordt de beroepsloopbaan van de volgende drie groepen kunstenaars vergeleken:

- kunstenaars die in een bepaalde periode een startstipendium hebben ontvangen;
- kunstenaars die in deze periode hiervoor zijn afgewezen;
- kunstenaars die in deze periode geen startstipendium hebben aangevraagd.

De beschrijvende probleemstelling die hierbij centraal staat luidt:

I. Bestaan er na verloop van tijd verschillen in inkomens- en reputatievorming tussen kunstenaars die een startstipendium hebben gehad, kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die er geen hebben aangevraagd?

Het eerste onderdeel van deze probleemstelling heeft betrekking op eventuele verschillen in het zakelijke succes en het tweede deel heeft betrekking op verschillen in erkenning.

Na een beschrijving van eventuele verschillen in de beroepsloopbaan van kunstenaars uit de verschillende groepen zal een verklarende probleemstelling centraal staan, te weten:

---

5 vergl. H. Vinken & M. Wiekeraad (1999), "Beeldende Kunstbeleid OCenW. Subsidies, opdrachten en aankopen in twee kunstenplan perioden".

II. *Waarom bestaan er na verloop van tijd verschillen in inkomens- en reputatievorming tussen kunstenaars die een startstipendium hebben gehad, kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die er geen hebben aan-gevraagd?*

Op deze twee vragen zal in dit rapport op verschillende manieren worden getracht een antwoord te vinden. Het uitgangspunt van het onderzoek vormt een administratief databestand. Dat bestand bevat gegevens over kunstenaars die betrokken zijn geweest bij de uitvoering van landelijke instrumenten van het beeldende kunstbeleid en instrumenten van het beeldende kunstbeleid van lagere overheden. Om aanvullende gegevens te krijgen is een enquête gehouden onder een selectie van kunstenaars uit het administratieve bestand. In de schriftelijke vragenlijst die naar deze kunstenaars is gestuurd (zie bijlage 2; zie ook de begeleidende brief in bijlage 1) hebben we verschillende onderwerpen aan bod laten komen. Deze onderwerpen zijn in de volgende vier onderdelen uiteen te leggen.

- a. *Beroepsactiviteiten van de kunstenaar in de periode 1993-1997.* Kunstenaars is gevraagd een aantal van de, naar de mening van de kunstenaar, belangrijkste beroepsactiviteiten te noemen. Voorbeelden van deze activiteiten zijn tentoonstellingen van eigen werk in galleries, musea of andere presentatieruimten, publicaties over het eigen werk, ontvangen prijzen en subsidies, opdrachten, verkopen en allerlei lidmaatschappen op het gebied van de beeldende kunsten.
- b. *Inschattingen van de inkomsten en uitgaven in verband met het beroep van beeldend kunstenaar voor alle afzonderlijke jaren in de periode 1993-1997.*
- c. *Artistieke ontwikkeling en beroepsoriëntatie als beeldend kunstenaar.* Wat betreft de artistieke ontwikkeling gaat het om een zelfevaluatie. Aan de kunstenaar is gevraagd in welke mate deze zelf vindt dat het eigen werk uit de periode 1988-1992 en 1993-1997 is veranderd bij vergelijking op een aantal punten. Daarnaast zijn aantal uitspraken over de oriëntatie op het beroep van beeldend kunstenaar en de inhoud en betekenis dat aan dit beroep wordt gegeven voorgelegd.
- d. *Achtergrondkenmerken van de kunstenaar, zoals opleidings- en beroepsachtergrond.*

1.4 Opbouw van het rapport

Hoofdstuk 2 gaat in op de opzet van het onderzoek en de respons. In hoofdstuk 3 wordt gekeken naar de beroepsloopbaan van kunstenaars in het Rijksoverheidsircuit. Hoofdstuk 4 gaat in op de beroepsloopbaan van kunstenaars, voornamelijk buiten het circuit van de landelijke overheid. In beide hoofdstukken wordt een onderscheid gemaakt tussen de inkomens- en reputatievorming in de verschillende circuits. Het rapport sluit af met hoofdstuk 5, waarin de samenvatting en conclusies staan.

2 Onderzoeksopzet

In het vorige hoofdstuk is de achtergrond van dit onderzoek beschreven en is een tweetal algemene onderzoeksvragen geformuleerd die moeten worden beantwoord om een beeld te krijgen van de opbrengsten van startstipendia. In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet beschreven en worden de belangrijkste begrippen geoperationaliseerd. In paragraaf 2.1 wordt het administratieve databestand beschreven dat het uitgangspunt vormt van het onderzoek. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 een aantal kanttekeningen geplaatst over het gebruik van dit databestand. Paragraaf 2.3 beschrijft de steekproef uit het administratieve databestand die voor een schriftelijke enquête benaderd is. De uitkomsten van de responsanalyse worden in paragraaf 2.4 beschreven.

2.1 Uitgangspunt: administratief databestand

De basis voor de uitvoering van het onderzoek is het administratieve databestand dat het IVA beheert in opdracht van het Ministerie van OCenW. Dit bestand bevat gegevens over kunstenaars die betrokken zijn geweest bij de uitvoering van instrumenten van het beeldende kunstbeleid van de Rijksoverheid en lagere overheden. Op het niveau van individuele kunstenaars is per jaar bekend op welke landelijke instrumenten een beroep is gedaan en wat de inkomsten zijn die eruit zijn verworven¹. Meer specifiek bevat het databestand gegevens over de volgende instrumenten en jaren:

---

1 Jaarlijks vult het IVA de kunstenaarsgegevens in het bestand aan en wordt over de kwantitatieve ontwikkeling in het bestand aan het Ministerie van OCenW gerapporteerd. Zie Vinken, H. & Dun, L. van (1994). Beeldende kunstbeleid WVC. Subsidies, opdrachten en aankopen 1984-1991. Vinken, H. & Dun, L. van (1995). Beeldende kunstbeleid OCenW. Subsidies, opdrachten en aankopen 1989-1992. Vinken, H. & Dun, L. van (1996). Beeldende kunstbeleid OCenW. Subsidies, opdrachten en aankopen 1990-1993. Vinken, H. (1998). Beeldende kunstbeleid OCenW. Subsidies,

- *subsidies:*
  - individuele subsidies 1984-1997;
  - beroepskostenvergoedingen 1987-1994;
  - basisstipendia 1994-1997;
- *opdrachten:*
  - verruimd opdrachtenbeleid beeldende kunst en fotografie 1988-1996;
  - praktijkbureau beeldende kunstopdrachten 1987-1996;
  - percentageregeling 1987-1996;
  - kunst & bedrijf 1988-1996;
- *aankopen:*
  - rijksaankopen 1984-1992;
  - museumaankopen 1984-1987 en 1989-1996;
  - rentesubsidieregeling 1984-1997.

De hiervoor beschreven instrumenten samen noemen we verder het Rijksoverheidscircuit. Tevens bevat het bestand gegevens van instrumenten van het beeldende kunstbeleid van lagere overheden 1988-1993. Deze instrumenten noemen wij samen met het Rijksoverheidscircuit het instrumentencircuit.

Aan de hand van de data in het hiervoor beschreven administratieve bestand zijn eerst de drie groepen kunstenaars onderscheiden: de ontvangers van startstipendia, de afgewezen aanvragers en de niet-aanvragers. Van deze selectie willen we de beroepsloopbaan nagaan. We selecteren gegevens van kunstenaars vanaf 1988, omdat dan gegevens over zoveel mogelijk instrumenten bekend zijn. Tevens moet rekening worden gehouden met de lengte van de beroepsloopbaan na het moment van het in aanmerking komen voor een startstipendium. Van de kunstenaar moet namelijk verwacht kunnen worden dat deze een redelijke kans heeft gehad een beroepspraktijk als kunstenaar te ontwikkelen. Daarom hebben we ervoor gekozen de beroepsloopbaan te bekijken van 1993 tot en met 1997. De drie groepen kunstenaars zijn dus als volgt voor het gebruik van het administratieve databestand geoperationaliseerd:

- ontvangers:
kunstenaars die in de jaren 1988-1992 een startstipendium hebben ontvangen;
- afgewezenen:

---

opdrachten en aankopen 1988-1995. Vinken, H. & Wiekeraad, M. (1999). Beeldende kunstbeleid OCenW. Subsidies, opdrachten en aankopen in twee kunstenplanperioden. Alle rapporten zijn verkrijgbaar bij het Ministerie van OCenW.

kunstenaars die in de jaren 1988-1992 minimaal één keer een startstipendium hebben aangevraagd en gedurende deze hele periode hiervoor zijn afgewezen;

• niet-aanvragers:

kunstenaars die in de jaren 1988-1992 geen startstipendium hebben aangevraagd, maar wel actief waren in het instrumentencircuit in de jaren 1988-1992 (c.q. een beroep hebben gedaan op een andere subsidiesoort - al dan niet met succes - of een opdracht dan wel een aankoop hebben gehad).

Tabel 2.1: Typering kunstenaars naar startstipendium.

typering kunstenaar	aantal	1988-1992		
		activiteit		
		toekenning	afwijzing	niet actief
ontvangers	458	458	0	0
afgewezenen	1805	367	1438	0
niet-aanvragers	8640	5905	2735	0
Onderzoekspopulatie	10903	6730	4173	-
Rijksoverheidscircuit 1984-1987	1474	0	0	1474
BKR-circuit	3085	0	0	3085
instrumentencircuit vanaf 1993	3807	0	0	3807
Overige kunstenaars	8366	0	0	8366

Het administratieve bestand (tabel 2.1) telt 8366 kunstenaars die ooit een beroep hebben gedaan op een instrument van het beeldende kunstbeleid, maar die in de periode 1988-1992 niet actief waren in het instrumentencircuit. Zij worden in de analyses buiten beschouwing gelaten.

In de analyses is eerst een vergelijking gemaakt van de beroepsloopbaan van 1993 tot en met 1997 tussen de totale groep aanvragers, toegekenden en niet-aanvragers. Vervolgens is voor die totale groep gekeken naar de verdelingen van de leeftijd op 31-12-1990. Dit is de leeftijd in het midden van de door ons geselecteerde aanvraagperiode. Tevens is gekeken naar het jaar dat ze voor het eerst in het instrumentencircuit zijn gekomen (het startjaar). Tussen de ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers bleken aanzienlijke verschillen te bestaan in het loopbaanpatroon, die onder meer tot uitdrukking kwamen in verschillen in startjaar en leeftijd. Hier is in de analyses, waar nodig, rekening mee gehouden door middel van selecties en het gebruiken van weegfactoren. Via deze selecties en weegfactoren zijn de drie groepen voor een

belangrijk deel “gelijk” aan elkaar gemaakt: aan het begin van de periode 1988-1992 zijn ze jong en hebben nog geen geschiedenis in het instrumentencircuit. Vervolgens is gekeken naar de loopbaanpatronen van de drie verschillende typen kunstenaars.

De analyses op het administratieve bestand worden beschreven in hoofdstuk 3. Voordat wordt ingegaan op de steekproef die uit dit databestand is getrokken voor het grootschalig veldonderzoek, worden in de volgende paragraaf een aantal kanttekeningen geplaatst bij het gebruik van kunstenaars uit dit databestand als onderzoekspopulatie.

2.2 Generalisatie

Het gebruik van het administratieve databestand als basis voor de onderzoekspopulatie heeft gevolgen voor de mate waarin de bevindingen in breder verband geldig zijn.

Ten eerste zijn in het administratieve databestand alleen die kunstenaars vertegenwoordigd die in een bepaalde periode een beroep hebben gedaan op één of meerdere instrumenten van het landelijke beeldende kunstbeleid. Het gaat dus niet om alle beeldende kunstenaars in Nederland, maar om diegenen die vertegenwoordigd zijn in het zogenaamde Rijksoverheidscircuit.

Ten tweede is er sprake van een select gekozen populatie. Kunstenaars zijn namelijk niet op basis van toeval aan de verschillende groepen toegewezen. Dit maakt de onderzoeksofzet een *semi-experimentele onderzoeksofzet*. Een drietal kenmerken van kunstenaars uit de verschillende groepen hebben hier een belangrijke rol bij gespeeld, namelijk:

- de basis van vrijwilligheid;
- de artistieke kwaliteit van het werk;
- het korter dan tweeënhalf jaar voor het indienen van de aanvraag een HBO-opleiding hebben gevolgd.

Deze kenmerken komen achtereenvolgens aan de orde.

De basis van vrijwilligheid.

Op basis van vrijwilligheid kan door een startende kunstenaar een beroep worden gedaan op een startstipendium. Men kan zich dus afvragen of diegenen die in de periode 1988-1992 wel in de gelegenheid waren een startstipendium aan te vragen, maar dit niet hebben gedaan een aparte groep kunstenaars vormen. Hiervoor kan niet op een directe wijze worden gecontroleerd.

De artistieke kwaliteit van het werk.

Zoals beschreven is in paragraaf 1.2 krijgen kunstenaars een startstipendium als de beoordelaars van de aanvragen de verwachting hebben dat hun werk van artistiek belang wordt. De ontvangers van startstipendia verschillen dus volgens de beoordelingscommissie in artistiek opzicht in belangrijke mate van de afgewezenen. In het onderzoek is de artistieke ontwikkeling beperkt gebleven tot een zelfoordeel. Er is dus op een beperkte manier naar gekeken.

Het korter dan tweeënhalf jaar voor het indienen van de aanvraag een HBO-opleiding hebben gevolgd.

Om de verschillende groepen kunstenaars goed te kunnen vergelijken moeten de kunstenaars uit alle groepen in de gelegenheid zijn geweest om in de periode 1988-1992 in aanmerking te komen voor een startstipendium. Alleen kunstenaars die korter dan tweeënhalf jaar voor het indienen van een aanvraag tenminste twee jaar een HBO-opleiding aan een instituut voor beeldende kunsten, vormgeving of bouwkunst/bouwkunde hebben gevolgd kunnen hiervoor in aanmerking komen. Hierop kan niet op een directe manier worden gecontroleerd, omdat het administratieve databestand geen opleidingsgegevens van de kunstenaars bevat.

2.3 Steekproef

Om aanvullende gegevens te verkrijgen over de beroepsactiviteiten van kunstenaars, voornamelijk buiten het Rijksoverheidscircuit, is een schriftelijke enquête gehouden onder een selectie van de drie typen kunstenaars.

Het uitgangspunt voor de selectie van de kunstenaars was de eerste typering van ontvangers (n=458), aanvragers (n=1805) en niet-aanvragers (n=8640) in het administratieve bestand (zie paragraaf 2.1). Hierbij zijn eerst die kunstenaars verwijderd waarvan de adresgegevens onbekend zijn. De meeste onbekende adressen bleken voor te komen bij de niet-aanvragers. Het waren vooral regelingen, die niet worden uitgevoerd door het Fonds BKVB, waarvan de adresgegevens onvolledig of gebrekkig waren. Vervolgens is gekeken naar de leeftijdsverdelingen van de kunstenaars bij de verschillende typen. Hieruit bleek dat onder de niet-aanvragers relatief meer oudere kunstenaars vertegenwoordigd waren dan bij de toegekenden en afgewezenen. Om de leeftijdsverdelingen tussen de drie typen zo gelijk mogelijk te maken is bij de niet-aanvragers een proportionele steekproef getrokken onder kunstenaars van 40 jaar en ouder. De niet-aanvragers tot en met 39 jaar zijn integraal benaderd, zoals ook de ontvangers en de afgewezenen. De volgende kunstenaars zijn hierdoor geselecteerd:

- 458 ontvangers;
- 1802 afgewezenen;
- 1497 niet-aanvragers.

Bij deze selectie van kunstenaars zijn vervolgens de laatst bekende adressen gezocht. Deze adressenlijst is getoetst door de KPN Telecom. Vervolgens zijn de adressen vergeleken met de meeste actuele adresgegevens van het Fonds BKVB (adressen van aanvragers van individuele subsidies en basisstipendia van 1998). Nadat adressen op deze manier waren geactualiseerd, is met hulp van het Fonds BKVB, geprobeerd om de adressen te vergelijken met de adressenlijst van de abonnees van BK-informatie. BK-informatie weigerde echter om principiële redenen inzage in de adressenlijst van BK-informatie. De laatste vergelijking bestond uit die met de adressenlijst van het SEO-kunstenaarspanel. Dat panel is gebaseerd op een steekproef uit het administratieve databestand van het IVA. SEO houdt mutaties bij van de adressen van de respons uit deze steekproef.

Na het actualiseren van de adressen zijn de kunstenaars met een schriftelijke vragenlijst in november 1998 benaderd op het huisadres. Na 2 tot 3 weken zijn herinneringskaarten verzonden. Om de respons verder te verhogen zijn gemeenten ingeschakeld om circa 1600 adressen van kunstenaars, waarvan de vragenlijst onbestelbaar retour is gekomen of waarvan de adressen uit 1997 uit eerder stammen, te controleren. De kunstenaars waarvan de adresgegevens op deze manier zijn achterhaald hebben vervolgens in februari 1999 een vragenlijst toegezonden gekregen.

2.4 Respons

De totale respons is 17%. Deze respons is laag voor onderzoek onder doorsnee-burgers, maar vergelijkbaar met ander onderzoek onder kunstenaars (bijvoorbeeld het onderzoek naar de financiële positie van beeldend kunstenaars van de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam). Wat ook een rol kan spelen is dat veel vragen uit de enquête het nodige opzoekwerk vragen. Daarmee wordt een beduidend grotere inspanning verwacht van de onderzoeksgroep dan bij doorsnee onderzoek het geval is.

Tabel 2.2: Overzicht van de respons.

Kunstenaars	ontvangers	afgewezenen	niet-aanvragers	totaal
verzonden	458	1.802	1.497	3.757
bruikbare lijsten ontvangen	116	320	202	638
respons	25,3%	17,8%	13,5%	17,0%

Nagegaan is welke type kunstenaars met name meegedaan hebben aan het onderzoek. Voor alle drie typen geldt dat kunstenaars die in de periode 1993-1997 met succes een beroep hebben gedaan op een of meerdere instrumenten beeldende kunstbeleid enigszins oververtegenwoordigd zijn.

De kunstenaars die hebben gerespondeerd verschillen in leeftijd, geslacht en startjaar. Met name de niet-responderende groep niet-aanvragers is ouder en is eerder gestart in het Rijkscircuit. Daarnaast hebben meer vrouwen die afgewezen zijn voor een startstipendium gerespondeerd. Daarom zijn in hoofdstuk vier, na de beschrijving van deze verschillen, alle gepresenteerde resultaten gewogen. Middels deze weging zijn de drie typen kunstenaars vrijwel gelijk gemaakt wat betreft de verdelingen naar leeftijd, geslacht en startjaar in het Rijksoverheidscircuit.

3 Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid

3.1 Inleiding

Het beeldende kunstbeleid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen voorziet in een aantal regelingen c.q. instrumenten op het gebied van het aankopen van werken en het verstrekken van opdrachten, subsidies en vergoedingen (zie par. 2.1). Anno 1998 berust de uitvoering van dit onderdeel van het beeldende kunstbeleid grotendeels bij twee grote fondsen: het Fonds voor de Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB) en de Mondriaan Stichting.

Het IVA beheert in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een bestand, waarin gegevens zijn opgenomen over het gebruik van deze instrumenten, waaronder de door het Fonds BKVB verstrekte startstipendia. Vanaf 1988 zijn deze gegevens voor alle instrumenten nagenoeg compleet naar achtergrondkenmerken van de kunstenaar (naam, woonplaats, geboortejaar) en de bij het instrument behorende omzet⁶ van de

---

6 Met omzet wordt bedoeld de inkomsten die een kunstenaar verwerft via een subsidie, aankoop of opdracht. Gekozen is voor de term 'omzet' om te voorkomen dat de indruk gewekt zou worden dat uitspraken gedaan worden over de inkomensontwikkeling van kunstenaars. De inkomsten verkregen via instrumenten beeldende kunstbeleid vormen

kunstenaar. Het bestand is aangevuld tot en met 1997 voor de voornaamste regelingen (in volume) en beslaat daarmee een periode van 10 jaar. Deze periode is ruim genoeg om de effecten van het gebruik van startstipendia op het gebruik van andere instrumenten voor de beeldende kunst op korte en middellange termijn in beeld te brengen. Om een vergelijking op hoofdlijnen mogelijk te maken zijn de verschillende instrumenten beeldende kunstbeleid samengevoegd tot vier clusters: fondssubsidies, KunstKoopRegeling, aankopen en opdrachten Rijksoverheid en aankopen en opdrachten lagere overheden. Als uitgangspunten voor de clustering zijn aard en omvang van de betreffende regelingen gebruikt.

Tot de *fondssubsidies* worden gerekend individuele subsidies (*exclusief startstipendia*), basisstipendia (vanaf 1994) en beroepskostenvergoedingen (tot en met 1994). Tegenover de meeste fondssubsidies hoeft een kunstenaar geen specifieke prestatie c.q. product te stellen. Ze ondersteunen als het ware de kunstenaar gedurende een beperkte periode bij het ontwikkelen en uitoefenen van zijn vak, middels het verstrekken van een basisinkomen of tegemoetkoming in de beroepskosten. Over de periode 1988-1997 is met deze instrumenten een bedrag gemoeid van circa 250 miljoen gulden, verdeeld over ruim 6000 toekenningen. Het gebruik van deze instrumenten zegt vooral iets over de mate waarin kunstenaars als talentvol worden beschouwd binnen de kunstwereld zelf, meer specifiek de uitvoerders van de regelingen.

De KunstKoopRegeling is een aankoopregeling voor particulieren die eerder bekend was onder de naam rentesubsidieregeling. Deze regeling geeft particulieren de mogelijkheid bij door de Mondriaan Stichting aangesloten galeriën beeldende kunst op afbetaling te kopen. De verschuldigde rente wordt door de Mondriaan Stichting vergoed. De regeling heeft betrekking op alle beeldende kunst van

---

slechts een onderdeel van het totale inkomen dat een kunstenaar kan verwerven.

na 1945, gemaakt door nog in leven zijnde kunstenaars. Het succes van een kunstenaar binnen deze regeling is te beschouwen als een belangrijke indicatie voor zijn of haar succes en erkenning binnen het particuliere circuit. In de periode 1988-1997 hebben ruim 3000 kunstenaars in totaal 82 miljoen gulden aan inkomsten verworven met de verkoop van werken in het kader van de KunstKoopRegeling. Onder het kopje *aankopen en opdrachten* zijn diverse regelingen te plaatsen die qua omvang, zowel financieel als voor wat betreft het aantal betrokken kunstenaars, klein zijn in vergelijking met de Fondssubsidies en de KunstKoopRegeling. Het betreft museumaankopen (via het Rijk), de inmiddels niet meer bestaande Rijksaankopen, opdrachten verstrekt via het Praktijkburo en in het kader van het Verruimd Opdrachtenbeleid, opdrachten en aankopen via Kunst en Bedrijf en opdrachten en aankopen in het kader van de percentageregeling. Bijna 55 miljoen gulden is via deze regelingen terechtgekomen bij diverse kunstenaars. Het betrof ruim 2600 transacties. Erkenning door gerenommeerde kunstenaars en kunstken- ners speelt een belangrijke rol. Via zitting in (beoordelings)commissies hebben zij een stem in de selectie van de kunstenaars waarvan werk wordt aangekocht of aan wie een opdracht wordt verstrekt.

Tabel 3.1: Instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1997.

	periode waarover gegevens beschik- baar	personen		
		een of meerdere aan- kopen, opdrachten of toekenninge n	uitslui- tend afwij- zing(en)	bedragen (x 1000)
Startstipendium	1988-1997	764	3.208	30.870
Individuele subsidies, excl. startstipendium	1984-1997	989	3.203	68.689

Beroepskostenvergoedingen	1987-1994	2.825	4.350	42.615
Basisstipendia	1994-1997	1.576	2.192	111.720
Totaal fondssubsidies⁷		3.643	5.364	223.025
KunstKoopRegeling	1984-1997	3.340	-	82.432
Museumaankopen	1984-1996	623	-	16.101
Rijksaankopen	1984-1992	427	-	2.150
Percentageregeling (Rijksgebouwendienst)	1987-1996	405	-	14.592
Verruimd Opdrachtenbeleid	1988-1996	447	-	8.888
Praktijkbureau	1985-1997	310	-	8.165
Kunst en Bedrijf	1985-1996	370	-	4.945
Totaal aankopen en opdrachten⁸		1.746	-	54.841
Lagere overheden	1988-1993	3.106	-	27.509

De vierde en laatste soort regeling die wordt onderscheiden zijn de aankopen en opdrachten die gedaan zijn door de *lagere overheden*: provincies en gemeenten. In de periode 1988-1993 is hiermee een kleine 30 miljoen gulden gemoeid. Over 1994 en latere jaren zijn nog geen gegevens beschikbaar. Reputatievorming en erkenning binnen dit circuit is vergelijkbaar met dat bij de opdrachten en aankopen uit het Rijksoverheidscircuit, zij het dat de status van de aankopen en opdrachten van de lagere overheden over het algemeen lager is en de er gemiddeld mee gemoeide bedragen beduidend lager zijn.

In hoofdstuk 2 is aangegeven dat de onderzoekspopulatie bestaat uit kunstenaars die in de periode 1988-1992 een beroep hebben gedaan op één van de instrumenten beeldende kunstbeleid. De populatie is verdeeld in drie groepen:

---

7 *Het totaal aantal personen fondssubsidies is lager dan de som van de afzonderlijke regelingen, omdat een aantal kunstenaars op meer dan een regeling een beroep gedaan heeft.*

8 *Het totaal aantal personen aankopen en opdrachten is lager dan de som van de afzonderlijke regelingen, omdat een aantal kunstenaars op meer dan een regeling een beroep gedaan heeft.*

- ontvangers:
kunstenaars die in de periode 1988-1992 een startstipendium hebben ontvangen;
- afgewezenen:
kunstenaars die in de periode 1988-1992 een startstipendium hebben aangevraagd, maar niet toegekend hebben gekregen;
- niet-aanvragers:
kunstenaars die geen startstipendium hebben aangevraagd in de periode 1988-1992, maar - al dan niet met succes - een beroep hebben gedaan op een fondssubsidie, aan wie opdrachten zijn verleend of van wie werken zijn aangekocht.

Centraal in het onderzoek staat de vraag naar de betekenis van de toekenning van een startstipendium voor de reputatievorming, loopbaan- en artistieke ontwikkeling van een kunstenaar. Om inzicht daarin te verkrijgen wordt de ontwikkeling die ontvangers van startstipendium doormaken vergeleken met de ontwikkeling van afgewezenen en niet-aanvragers. Om een zo zuiver mogelijke vergelijking te kunnen maken is het van belang dat de onderscheiden groepen bij aanvang van de periode 1988-1992 niet wezenlijk van elkaar verschillen in de tot dan toe doorgemaakte artistieke en commerciële ontwikkeling. Voor verschillen in het artistieke en commerciële verleden van de onderscheiden groepen is gecorrigeerd, waardoor van een gelijke 'startpositie' sprake is. Hierdoor kunnen verschillen in ontwikkeling tussen de onderscheiden groepen worden toegekend aan het lidmaatschap van die groepen.

Op het feitelijk gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid in de perioden 1988-1992 en 1993-1997 wordt kort ingegaan in paragraaf 3.2. Daarbij is nog niet gecorrigeerd voor verschillen in leeftijd en startpositie en zal daarom steeds worden gesproken over *bruto*-gebruik. In paragraaf 3.3 wordt vervolgens ingegaan op de startpositie van kunstenaars uit de onderscheiden groepen en de

wijze waarop voor verschillen in startpositie is gecorrigeerd. Daarna komt in paragraaf 3.4 het gebruik van instrumenten beeldende kunst in de perioden 1988-1992 en 1993-1997 aan bod, nadat ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers, naar startpositie gelijk zijn gemaakt (*netto*-gebruik). In paragraaf 3.5 wordt het gebruik van de instrumenten geanalyseerd vanuit de optiek van het loopbaanverloop. Hierbij wordt gekeken naar het gebruik van de instrumenten in het eerste jaar van de carrière, het tweede jaar, het derde jaar, enzovoort. In paragraaf 3.6 wordt op een aantal vragen ingegaan dat tijdens de uitvoering van het onderzoek is gerezen, waarna in paragraaf 3.7 de voornaamste conclusies nog eens op een rijtje worden gezet.

3.2 Bruto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid

In de periode 1988-1992 hebben 10.903 kunstenaars een beroep gedaan op of gebruik gemaakt van de instrumenten beeldende kunstbeleid (tabel 3.2). Deze kunstenaars vormen de onderzoekspopulatie. In de periode 1993-1997 is naast de onderzoekspopulatie nog een aantal kunstenaars actief in het instrumentencircuit. Deze worden in het onderzoek buiten beschouwing gelaten. Voor de interpretatie van het gebruik door ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers heeft dat geen consequenties. In de eerste plaats gaat het namelijk om ruim 4000, voor het merendeel jonge kunstenaars, die voor het eerst actief zijn in het instrumentencircuit. Zij nemen circa 20% van de omzet in de periode 1993-1997 voor hun rekening, die vooral voortvloeit uit startstipendia en fondssubsidies. In de tweede plaats maakt ook een groep oudere kunstenaars geen deel uit van de onderzoekspopulatie. Het gaat om kunstenaars die voor 1988 actief zijn geweest in het Rijksoverheids­circuit, maar dat niet waren in de periode 1988-1992. Van deze ruim 4500 kunstenaars is slechts een marginaal deel actief in het instrumentencircuit in de periode 1993-1997. Dit duidt er op dat enerzijds een carrière in het

instrumentencircuit van beperkte duur is. Anderzijds wijst dit er op dat kunstenaars die gedurende een wat langere, aaneengesloten periode niet actief zijn geweest in het instrumentencircuit, daarin over het algemeen ook niet meer terugkeren.

Tabel 3.2: *Typering kunstenaars naar subsidiegebruik.*⁹

typering kunstenaar	aantal	1988-1992					1993-1997				
		activiteit			omzet		activiteit			omzet	
		een of meer toeken- ningen	uitslui- - tend afwij- zingen	niet actief	gemid- deld	totaal (in miljoene n gulden)	een of meer toeken- ningen	uitslui- - tend afwij- zingen	niet actief	gemid- deld	totaal (in miljoene n gulden)
ontvangers	458	458	0	0	49.297	225.7	297	56	105	55.241	25.3
afgewezenen	1.805	367	1.438	0	2.932	5.3	363	432	1.010	11.549	20.8
niet-aanvragers	8.640	5.905	2.735	0	19.785	170.9	2.327	1.277	5.036	14.995	129.6
Onderzoekspopulatie	10.903	6.730	4.173	0	18.233	198.8	2.987	1.765	6.151	16.115	175.7
Rijksoverheidscircuit 1984-1987	1.474	0	0	1.474	0	0	42	61	1.371	711	1
BKR-circuit	3.085	0	0	3.085	0	0	16	40	3.029	180	0.6
Rijksoverheidscircuit vanaf 1993	3.807	0	0	3.807	0	0	1.491	2.316	0	11.184	42.6
Overige kunstenaars	8.366	0	0	8.366	0	0	1.549	2.417	4.400	5.281	44.2

9 Toekenningen en omzet zijn inclusief startstipendium. In volgende tabellen is afhankelijk van de aard van de tabel het startstipendium soms wel en soms niet meegenomen. In de tekst of in een voetnoot is dit indien van toepassing aangegeven.

In tabel 3.3 is het procentuele bruto-gebruik - *dus niet gecorrigeerd voor verschillen in leeftijd en startpositie* - in de perioden 1988-1992 en 1993-1997 weergegeven voor de onderzoekspopulatie. Startstipendia zijn daarbij buiten beschouwing gelaten. In de periode 1988-1992 heeft iets minder dan de helft van de ontvangers, ongeveer 20% van de afgewezenen en ruim tweederde van de niet-aanvragers met succes een beroep gedaan op een instrument beeldende kunstbeleid, niet zijnde een startstipendium. In de periode 1993-1997 ligt het gebruik van ontvangers beduidend hoger (65%), is het gebruik van afgewezenen gelijk gebleven en dat van niet-aanvragers sterk gedaald (27%). In de periode 1993-1997 is door de invoering van het basisstipendium (1994) de gemiddelde omzet van kunstenaars die met succes een beroep hebben gedaan op een fondssubsidie fors gestegen. Met een basisstipendium is een bedrag van f 60.000 gemoeid, te verdelen over minimaal 2 jaar, wat beduidend hoger is dan het bedrag dat was gemoeid met de in 1994 voor het laatst toegepaste beroepskostenvergoeding (maximaal f 25.000,- over een periode van 5 jaar).

Tabel 3.3: Bruto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997.

	aantal kunstenaars	niet-actief	uitsluitend afwijzingen	toekenning, aankoop, opdracht	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden ¹⁰	omzet (x 1000)
1988-1992									
ontvangers	458	46,1 ¹¹	10,7%	43,2%	35,2%	8,3%	9,4%	10,5%	25.8

10 Van de lagere overheden zijn alleen gegevens over 1993 bekend. De gegevens over aankopen en opdrachten lagere overheden in de periode 1993-1997 zijn daarom van beperkte waarde.

11 Niet-actief betekent voor ontvangers van een startstipendium in de periode 1988-1992 dat buiten het startstipendium op geen enkel ander instrument een beroep is gedaan (46%). Daarnaast heeft 11% tevergeefs een beroep gedaan op een ander instrument en 43% heeft dat met succes gedaan.

afgewezenen	1.805	-	79,7%	20,3%	13,7%	4,3%	1,7%	6,4%	14.4
niet-aanvragers	8.640	-	31,7%	68,3%	28,0%	26,3%	14,4%	31,5%	28.9
1993-1997									
ontvangers	458	22,9%	12,2%	64,8%	63,8%	8,7%	9,4%	3,1%	85.6
afgewezenen	1.805	56,0%	23,9%	20,3%	17,5%	3,2%	1,5%	1,3%	59.2
niet-aanvragers	8.640	58,3%	14,8%	26,9%	14,6%	12,4%	5,8%	3,5%	59.8

3.3 Startpositie kunstenaars

Wanneer we de drie groepen kunstenaars met elkaar vergelijken naar achtergrondkenmerken zien we een aantal opmerkelijke verschillen (tabel 3.4). Niet-aanvragers zijn in de eerste plaats gemiddeld beduidend ouder dan de kunstenaars die een beroep hebben gedaan op een startstipendium. Ruim 70% is in het midden van de periode 1988-1992 35 jaar of ouder, tegenover 6% van de ontvangers en 14% van de afgewezenen. Analoog daaraan is ruim 50% van de niet-aanvragers voor 1988 actief geweest in het Rijksoverheidscircuit tegenover slechts 3% van de kunstenaars die een beroep hebben gedaan op een startstipendium.

Tabel 3.4: Kenmerken onderscheiden typen kunstenaars.

	ontvangers	afgewezenen	niet-aanvragers	totaal
Leeftijd per 31-12-1990				
t/m 24 jaar	15,5%	10,6%	0,8%	3,4%
25-29 jaar	54,6%	48,1%	7,2%	17,3%
30-34 jaar	24,2%	26,6%	21,1%	22,3%
35-39 jaar	4,6%	8,8%	22,3%	18,9%
40 jaar en ouder	1,1%	5,8%	48,5%	38,1%
onbekend	-	-	1.420 kunstenaars	
Actief in Rijksoverheidscircuit voor 1988				
Fondssubsidies	1,5%	1,1%	35,5%	28,4%

KunstKoopRegeling	0,4%	0,4%	8,6%	6,9%
opdrachten/aankopen	0,4%	0,2%	9,1%	7,3%
BKR	0,9%	1,2%	24,8%	19,9%
totaal	3,1%	2,7%	50,1%	40,3%
(voornaamste) woonregio 1988-1997				
Amsterdam	44,8%	26,6%	27,8%	28,4%
Rotterdam	15,5%	10,4%	7,1%	8,0%
Den Haag	3,7%	5,7%	7,1%	6,7%
Utrecht	2,8%	7,1%	3,7%	4,2%
Overig Nederland	32,1%	49,6%	52,6%	51,2%
Buitenland	1,1%	0,6%	1,7%	1,5%
aantal kunstenaars	458	1.805	8.640	10.923

Een derde opvallend verschil betreft de regio waarin de kunstenaar in de periode 1988-1997 woonachtig is. Tussen afgewezenen en niet-aanvragers zijn de verschillen te verwaarlozen. Ontvangers daarentegen zijn relatief vaak woonachtig in Rotterdam (16%) of Amsterdam (45%). In paragraaf 3.6.3 komen we terug op deze verschillen. Voor zover wij hebben kunnen nagaan verstoren de verschillen naar regio de onderzoeksresultaten niet noemenswaardig.

Oudere kunstenaars en kunstenaars die relatief vroeg hun beroepsloopbaan zijn aangevangen, hebben naar verwachting een voorsprong op kunstenaars die dat later gedaan hebben (reputatievorming, artistieke ontwikkeling). Daarom is uit de onderzoekspopulatie een selectie gemaakt van kunstenaars, zodanig dat de onderscheiden groepen naar leeftijdsopbouw en startpositie zo veel mogelijk gelijk zijn. Daarbij zijn de volgende criteria gehanteerd:

- voor het eerst actief in het instrumentencircuit in de periode 1988-1992 (aanvraag en/of feitelijk gebruik);
- niet ouder dan 39 jaar per 31-12-1990;

- kunstenaars die een startstipendium hebben aangevraagd zijn maximaal 1 jaar eerder voor het eerst actief geweest in het instrumentencircuit.

Na deze selectie blijven 4064 kunstenaars over voor verdere analyses, redelijk gelijk verdeeld over de diverse startjaren.

Tabel 3.5: Aantal geselecteerde kunstenaars analyses netto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid.

type kunstenaar 1988-1992	1988	1989	1990	1991	1992	totaal
ontvangers	90	94	76	80	80	420
afgewezenen	351	367	297	312	312	1.639
niet-aanvragers	432	451	365	384	384	2.015

Binnen de leeftijds categorie 18-39 jaar bestaan er nog (geringe) verschillen naar leeftijd tussen de groepen kunstenaars. Daarnaast is de verdeling van het aantal geselecteerde kunstenaars over de onderscheiden groepen niet elk jaar gelijk. Daarom hebben alle geselecteerde kunstenaars een gewicht gekregen voor weging van hun activiteiten in het instrumentencircuit. Met behulp van dit gewicht wordt er voor gezorgd dat binnen de onderscheiden groepen kunstenaars *relatief evenveel kunstenaars zijn gestart in 1988/89, 1990 of 1991/92 en dat daarbinnen de verdeling tussen het aantal 18-29 jarigen en 30-39 jarigen gelijk is.* Door het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid op deze wijze te wegen, ontstaat een beeld dat voornamelijk betrekking heeft op jonge, startende kunstenaars en hun loopbaanontwikkeling binnen het Rijksoverheids circuit.

3.4 Netto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid

Zowel in de periode 1988-1992 als 1993-1997 zijn afgewezenen in beperkte mate succesvol binnen het instrumentencircuit: één op de vijf kunstenaars heeft één of meerdere opdrachten verworven, werken verkocht of subsidies toegekend gekregen (zie tabel 3.6 en 3.7). Daarnaast is het aantal toekenningen en bij toekenning de gemiddelde omzet steeds (beduidend) lager dan bij ontvangers en niet-aanvragers het geval is, uitgezonderd waar het fondssubsidies in de periode 1993-1997 betreft. Deze laatste zijn naar verhouding aan wat meer afgewezenen toegekend (19%) dan aan niet-aanvragers (15%).

In de periode 1988-1992 zijn de verschillen in het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid tussen ontvangers en niet-aanvragers beperkt. Van beide groepen heeft ruim 40% een subsidie ontvangen, werken verkocht en/of opdrachten gekregen. Ontvangers hebben vaker een fondssubsidie toegekend gekregen en zijn wat vaker succesvol geweest in het aankopen- en opdrachtencircuit. Niet-aanvragers zijn in diezelfde periode wat succesvoller ten aanzien van de KunstKoopRegeling. De omzet die voortvloeit uit toegekende subsidies, aankopen en opdrachten is bij ontvangers, uitgezonderd de KunstKoopRegeling, gemiddeld hoger en er wordt gemiddeld op meer instrumenten een succesvol beroep gedaan. Samenvattend kan geconcludeerd worden dat ontvangers van een startstipendium in de periode 1988-1992 tenminste even succesvol zijn als niet-aanvragers. Dat is in zekere zin opmerkelijk daar een startstipendium er voor bedoeld is om zich gedurende een korte periode niet op de 'externe' markt te hoeven oriënteren, wat - alle overige aspecten gelijkblijvend - tot een relatieve achterstand c.q. minder 'extern' succes in het begin van de kunstenaarsloopbaan zou moeten leiden.

In de periode 1993-1997 zijn kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen het meest zichtbaar. Van hen was 23% niet meer actief in het instrumentencircuit, 13% heeft uitsluitend een

afwijzing gekregen en 63% deed met succes een beroep op een of meerdere instrumenten. De meerderheid van afgewezenen en niet aanvragers is in de periode 1993-1997 niet meer actief in het instrumentencircuit, circa 20% heeft uitsluitend een afwijzing ontvangen en ruim 20% heeft met succes een beroep gedaan op één van de instrumenten. Kijken we naar de afzonderlijke instrumenten dan zien we dat ontvangers van elk instrument meer gebruik hebben weten te maken dan niet-aanvragers en afgewezenen.

De gemiddelde omzet bij toekenning is bij ontvangers met ruim 87.000 gulden (over de gehele periode tezamen) fors hoger dan de gemiddelde omzet van succesvolle niet-aanvragers (67.000 gulden) en afgewezenen (60.000 gulden). Relatief gezien zijn de verschillen het grootst waar het gaat om aankopen en opdrachten. De omzet van ontvangers (31.500 gulden) is ruim tweemaal zo groot als de omzet van afgewezenen en niet aanvragers (bijna 13.000 gulden). Dit duidt er op dat binnen het circuit van aankopen en opdrachten ontvangers van een startstipendium relatief vaak in aanmerking komen voor de meer prestigieuze opdrachten.

Kijken we naar de inkomstenvorming voor de totale groep (niet meer actief, uitsluitend afwijzingen en succesvol) dan zien we dat de gerealiseerde omzet van ontvangers met ruim 55.000 gulden ruim vier keer zo hoog is als de omzet van afgewezenen (bijna 13.000 gulden) en niet-aanvragers (15.000 gulden).

Tabel 3.6: Netto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid 1993-1997.

	aantal	niet-actief	uitsluitend afwijzingen	toekenning, aankoop, opdracht	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden	indien toekenning/aankoop/opdracht		
									aantal instrumenten	aantal jaren	omzet (x 1000)
ontvangers	420	23,3%	13,4%	63,3%	62,6%	8,6%	9,5%	2,9%	1,32	2,29	87.3
afgewezenen	1.639	56,1%	22,7%	21,2%	18,7%	3,4%	1,5%	1,2%	1,17	1,99	60.0
niet-aanvragers	2.015	58,9%	18,7%	22,4%	14,7%	5,1%	2,5%	1,7%	1,19	2,06	66.7

Tabel 3.7: Netto omzet instrumenten beeldende kunstbeleid 1993-1997 (gemiddeld totale groep).

	aantal	start-stipendium	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden	totale omzet
ontvangers	420	1.862	49.408	617	3.005	228	55.120
afgewezenen	1.639	120	11.996	253	187	50	12.606
niet-aanvragers	2.015	270	11.932	657	319	92	13.270

Het gebruik van het instrumenten beeldende kunstbeleid kan behalve in percentages kunstenaars dat succesvol een beroep heeft gedaan en de daarbij gerealiseerde omzet ook uitgedrukt worden in *relatieve* marktaandelen. Met marktaandelen bedoelen we het percentage kunstenaars dat met succes een beroep heeft gedaan op een bepaald instrument als zij ontvanger, afgewezen en niet-aanvrager geweest zouden zijn en wanneer de onderscheiden groepen qua omvang gelijk zouden zijn en niet van elkaar zouden verschillen in samenstelling naar leeftijd en startpositie. Op vergelijkbare wijze is tevens berekend welk deel van de omzet in die situatie aan de onderscheiden groepen kunstenaars zou zijn toegekomen. Door op deze wijze marktaandelen te berekenen kunnen verschillen in gebruik tussen twee perioden eenvoudig en op uniforme wijze worden geïnterpreteerd.

Tabel 3.8: Relatieve marktaandelen gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997, na correctie voor verschillen in omvang, leeftijd en aanvangsjaar loopbaan.

	fonds- subsidies	Kunst-Koop- Regeling	opdrachten / aankopen	lagere overheden	totaal (een of meer keer succes)
Periode 1988-1992					
ontvangers	46,4%	32,7%	52,9%	37,1%	39,6%
afgewezenen	19,2%	19,8%	10,7%	23,7%	20,3%
niet-aanvragers	34,4%	47,5%	36,4%	39,2%	40,1%
Periode 1993-1997					
ontvangers	63,4%	50,5%	70,6%	49,7%	59,2%
afgewezenen	18,9%	19,8%	11,0%	21,4%	19,8%
niet-aanvragers	17,6%	29,8%	18,4%	28,9%	21,0%

Wanneer we naar de marktaandelen kijken maakt het niet veel uit of we uitgaan van het percentage kunstenaars (tabel 3.8) of van het

percentage van de omzet (tabel 3.9). Het enige verschil is dat het marktaandeel van de ontvangers, uitgedrukt in omzet, steeds hoger is dan het marktaandeel uitgedrukt in gebruik. Dit betekent dat ontvangers bij een gelijk aandeel meer inkomsten genereren dan niet-aanvragers en afgewezenen.

Het marktaandeel van afgewezenen is in de perioden 1988-1992 en 1993-1997 nagenoeg gelijk met iets minder dan 20% van het gebruik en ongeveer 15% van de omzet. Opvallend is daarbij wel dat het toch al geringe marktaandeel in de omzet van aankopen- en opdrachten bijna is gehalveerd van 9% naar 5%. Samenvattend kan worden geconcludeerd dat relatief weinig afgewezenen zich een positie hebben weten te verwerven in het instrumentencircuit.

Het marktaandeel van niet-aanvragers is gehalveerd ten opzichte van de periode 1988-1992 en komt daarmee uit op een zelfde niveau als het marktaandeel van de afgewezenen: 21% van het gebruik en 17% van de omzet. Alleen in het particuliere circuit (KunstKoopRegeling) komt nog een substantieel deel van het marktaandeel voor rekening van niet-aanvragers: 30% van het gebruik en 43% van de omzet.

De marktaandelen van ontvangers zijn over de gehele linie fors gestegen. Kwam van de totale omzet in 1988-1992 nog 50% voor rekening van dit fictieve cohort, in de periode 1993-1997 is dat bijna 70%. Niet alleen kan, in combinatie met eerdere bevindingen, daaruit geconcludeerd worden dat ontvangers van een startstipendium in het begin van hun loopbaan reeds relatief succesvol zijn, maar ook dat dit in nog sterkere mate geldt voor het daaropvolgende deel van de beroepsloopbaan. Met als resultaat (nog) meer erkenning en gerealiseerde omzet vergeleken met afgewezenen en niet-aanvragers.

Tabel 3.9: Relatieve marktaandelen omzet instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997, na correctie voor verschillen in omvang, leeftijd en aanvangsjaar loopbaan.

	fonds- subsidie s	Kunst - <i>Koop-</i> Regeling	opdrachten/ aankopen	lagere overheden	totaal
Periode 1988-1992					
ontvangers	50,3%	31,4%	61,5%	41,0%	49,7%
afgewezenen	15,0%	16,6%	9,2%	20,8%	14,9%
niet-aanvragers	34,7%	52,1%	29,3%	38,3%	35,5%
Periode 1993-1997					
ontvangers	67,4%	40,4%	85,6%	61,6%	67,6%
afgewezenen	16,4%	16,6%	5,3%	13,4%	15,9%
niet-aanvragers	16,3%	43,0%	9,1%	24,9%	16,5%

3.5 Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid naar fase in de beroepsloopbaan

Afhankelijk van het jaar waarin de beroepsloopbaan is begonnen bevinden kunstenaars zich in een bepaald kalenderjaar in een bepaalde fase van hun beroepsloopbaan. Zo zijn kunstenaars die begonnen zijn in 1988 in het jaar 1997 aangeland in het tiende jaar van hun beroepsloopbaan en kunstenaars die gestart zijn in 1992 in het zesde jaar van hun loopbaan.

Van alle tot de onderzoekspopulatie behorende kunstenaars zijn gegevens over de eerste 6 jaar van hun loopbaan in het instrumentencircuit bekend. Van kunstenaars gestart in 1991 zijn van de eerste zeven jaar gegevens bekend (1991-1997), van kunstenaars gestart in 1990 van de eerste acht jaar (1990-1997), enzovoort. Om meer gedetailleerd inzicht te krijgen in de *ontwikkeling* van loopbanen in het instrumentencircuit is het gebruik toegerekend aan het jaar van de loopbaan waarop dit gebruik betrekking heeft (tabel 3.10).

De drie typen kunstenaars kenmerken zich ook door drie afwijkende loopbaanpatronen. Niet-aanvragers zijn vooral in het begin van hun loopbaan zichtbaar en succesvol in het instrumentencircuit en dan nog vooral in het eerste jaar. Daarmee hebben ze een voorsprong op de andere kunstenaars, maar die voorsprong raken ze in vergelijking met de ontvangers van een startstipendium weer snel kwijt. Dat wil zeggen al vanaf het tweede jaar van de beroepsloopbaan zijn ontvangers van een startstipendium het meest zichtbaar en verwerven naar verhouding de meeste inkomsten.

Het hoogtepunt van de loopbaan in het Rijksoverheids­circuit van de afgewezenen ligt in het tweede tot en met vijfde jaar, waarna het afvlakt. Bij de ontvangers van een startstipendium begint die

loopbaan pas in het derde jaar op gang te komen, maar ook bij hen vlikt het gebruik na het vijfde jaar af.

Het afvlakken van het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid heeft vooral te maken met het gebruik van fondssubsidies en in het bijzonder beroepskostenvergoedingen. Deze laatste zijn relatief vaak verstrekt en een kunstenaar kon er maximaal vijf jaar een beroep op doen. Het gebruik van andere instrumenten dan fondssubsidies is vrij constant gedurende de gehele beroepsloopbaan. Met die aantekening dat ontvangers van een startstipendium pas vanaf het tweede jaar echt zichtbaar worden en een voorsprong nemen die ze weten vast te houden, terwijl niet-aanvragers ten aanzien van KunstKoopRegeling, opdrachten en aankopen en lagere overheden, vooral in het eerste jaar succesvol zijn om vanaf het tweede jaar direct aan zichtbaarheid in te boeten.

Tabel 3.10: Netto instrumentengebruik naar fase in de loopbaan, in procenten van het aantal kunstenaars (percentages, gewogen).

type kunstenaar 1988-1992	jaar									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
fondssubsidies¹²										
ontvangers	0,7	13,3	35,2	40,5	36,2	24,3	22,6	11,5	16,3	10,0
afgewezenen	2,9	9,4	11,5	12,6	9,8	7,9	5,9	3,0	3,5	4,5
niet-aanvragers	19,2	14,7	11,7	9,7	7,9	7,6	5,8	3,3	6,0	2,0
KunstKoopRegeling										
ontvangers	1,4	3,6	3,1	4,3	2,4	2,9	3,8	3,1	2,7	4,4

12 Het gebruik van fondssubsidies kent een duidelijke piek. Deze piek en het daarna afvlakken van het gebruik van fondssubsidies komt grotendeels voor rekening van de voor het laatst in 1994 toegekende beroepskostenvergoeding. Op deze vergoeding van maximaal 5.000 gulden per jaar hebben kunstenaars gedurende maximaal 5 opeenvolgende jaren een beroep kunnen doen.

afgewezenen	1,0	1,2	1,7	1,9	1,3	1,0	1,2	1,7	1,6	2,1
niet-aanvragers	6,6	4,3	2,1	2,8	2,3	2,1	1,6	3,1	2,9	3,2
opdrachten/aankopen										
ontvangers	2,6	3,8	5,0	4,0	4,3	2,4	2,9	3,1	2,2	-
afgewezenen	0,3	0,8	0,5	0,5	0,8	0,5	0,5	0,5	0,2	-
niet-aanvragers	3,4	1,9	1,1	1,5	1,1	0,9	1,0	0,7	0,1	-
lagere overheden										
ontvangers	5,2	2,4	3,1	1,4	1,7	1,7	-	-	-	-
afgewezenen	3,9	1,3	1,5	1,0	1,0	0,4	-	-	-	-
niet-aanvragers	8,5	2,1	1,6	0,9	0,8	0,9	-	-	-	-
totaal (een of meerdere toekenningen/aankopen)										
ontvangers	9,3	20,0	41,4	46,0	39,8	27,6	27,4	15,4	17,9	14,4
afgewezenen	7,8	12,0	13,8	14,6	12,0	9,0	7,0	4,9	4,9	6,2
niet-aanvragers	35,4	20,7	15,6	13,9	11,1	10,4	8,0	6,9	8,8	5,2

3.6 Nadere analyse gebruik van subsidie-instrumenten beeldende kunstbeleid

3.6.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op een drietal aspecten van het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid, waarover in het verloop van het onderzoek vragen gerezen zijn. In hoofdstuk vier, waar de resultaten van de enquête aan bod komen, wordt geconstateerd dat bij ontvangers van een startstipendium vrouwen ondervertegenwoordigd lijken te zijn. Om hierover wat meer te kunnen zeggen zijn bij het Fonds BKVB gegevens over het geslacht van kunstenaars opgevraagd. In paragraaf 3.6.2 wordt kort ingegaan op het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid naar geslacht.

Eerder dit hoofdstuk is geconcludeerd dat er grote verschillen bestaan tussen de woonregio van ontvangers enerzijds en afgewezenen en niet-aanvragers anderzijds. Om meer inzicht in de verschillen naar woonregio te krijgen en de effecten daarvan op het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid zijn aanvullende analyses verricht (par. 3.6.3). Tevens zijn bij het Fonds BKVB aanvullende gegevens opgevraagd over de opleiding en vestigingsplaats van de opleiding van de kunstenaars.

In het onderzoek staat de vergelijking tussen ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers centraal. Ontvangers blijken in de periode 1993-1997 succesvoller te zijn dan afgewezenen en niet-aanvragers. In die zin heeft het startstipendium het beoogde, positieve effect op de loopbaanontwikkeling van jonge kunstenaars. Nu is het startstipendium niet het enige instrument dat ten doel heeft de ontwikkeling van de beroepsloopbaan van kunstenaars te stimuleren. Andere Fondssubsidies beogen dat ook. Daarom is nagegaan (par. 3.6.4) of het *type* fondsinstrument, waarvan een kunstenaar in de periode 1988-1992 gebruik heeft gemaakt van

invloed is op het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid in de periode 1993-1997.

3.6.2 Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid naar geslacht

Van de ontvangers die hebben deelgenomen aan de enquête is ruim de helft man, terwijl bij de afgewezen en niet-aanvragers een meerderheid vrouw is. Belangrijkste verklaring voor dit verschil in samenstelling naar geslacht is in het feit dat bij niet-aanvragers en afgewezenen het responspercentage van vrouwen ongeveer een kwart hoger is dan dat van mannen, wat tot oververtegenwoordiging van vrouwen leidt.

Vrouwen die een startstipendium aanvragen hebben een kleinere kans op een positief besluit dan mannen (17% toekenningen versus 24%). Daaruit kan niet zonder meer geconcludeerd worden dat de beoordeling van vrouwen strenger is dan van mannen. Vrouwen (55%) blijken namelijk vaker een startstipendium aan te vragen dan mannen (49%). Vergelijken we de man-vrouw verhouding van ontvangers van een startstipendium met die van niet-aanvragers dan zien we dat in beide groepen 43% vrouw is. Van een ondervertegenwoordiging van vrouwen bij ontvangers is vanuit dit perspectief dus geen sprake. Als we van de niet-aanvragers ons beperken tot de *KunstKoop*Regeling, waarin beoordelingscommissies geen rol spelen, dan blijkt ook ongeveer 43% vrouw te zijn. Dit versterkt het idee dat de grotere kans op afwijzing voor een startstipendium bij vrouwen ten opzichte van mannen vooral voortvloeit uit een groter beroep op dit instrument en niet uit wat we zouden kunnen noemen discriminatie-effecten.

3.6.3 Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid naar woonregio kunstenaar

Zoals eerder geconstateerd zijn ontvangers van een startstipendium in relatief sterke mate gevestigd in één van de vier grote steden (met name Amsterdam en Rotterdam). Nagegaan is in hoeverre dit het gevolg is van verhuizingen, meer specifiek de trek van succesvolle kunstenaars naar de stad. Dit blijkt niet of nauwelijks het geval te zijn. Veel kunstenaars zijn verhuisd na het afronden van hun opleiding of het ontvangen van een startstipendium, maar verhuizingen vinden grotendeels plaats binnen een en dezelfde regio.

Gekeken is in hoeverre woonregio van invloed is op het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid in de periode 1988-1992 en 1993-1997. Daarbij valt op dat ontvangers van een startstipendium die woonachtig zijn in een van de vier grote steden (of daar hun opleiding hebben gevolgd) beduidend succesvoller zijn dan ontvangers van een startstipendium die elders woonachtig zijn. Met name in de periode 1993-1997 zijn de verschillen groot (tabel 3.11). Dit verschil in 'succes' zou te maken kunnen hebben met het feit dat 'de kunstwereld' in belangrijke mate in de grote steden - Amsterdam en Rotterdam - is gevestigd. Kunstenaars die daar woonachtig zijn zouden hierdoor mogelijk gemakkelijker naam kunnen maken en gemakkelijker toegang hebben tot de diverse netwerken. Bij afgewezenen en niet-aanvragers treedt een dergelijk effect naar woonregio echter niet of nauwelijks op. Men kan zich afvragen of dit betekent dat sprake is van een tweeledig effect: juist talentvolle kunstenaars die ruimte krijgen om zich artistiek en commercieel te ontwikkelen (ontvangers) en dat kunnen doen in een optimale omgeving (kunstwereld grote steden) zijn later relatief succesvol.

Wanneer we kijken naar de woonregio van aanvragers van een startstipendium dan valt op dat aanvragers die woonachtig zijn in Amsterdam en Rotterdam een veel grotere kans hebben om dat startstipendium toegewezen te krijgen (28%) dan aanvragers die elders woonachtig zijn (15%). In hoeverre er sprake is van 'bevoordeling' dan wel verschillen in kwaliteiten van aanvragers is op basis van de beschikbare gegevens niet te aan te geven. In ieder geval is er sprake van grote regionale verschillen in het beroep dat kunstenaars doen op een startstipendium. Zowel binnen de vier grote steden onderling als binnen overig Nederland. Zo varieert het aantal kunstenaars dat in de periode 1988-1992 een aanvraag voor een startstipendium heeft ingediend tussen de 37% en 63%. Deze verschillen in aanvraaggedrag maken het moeilijk om eenduidige conclusies te trekken. Grosso modo blijft echter overeind dat kunstenaars woonachtig of afgestudeerd in Amsterdam en Rotterdam relatief succesvol zijn in het instrumentencircuit. Zowel als we uitgaan van de omvang van het gebruik als van de kans op het honoreren van een aanvraag.

Tabel 3.11: Zichtbaarheid kunstenaars 1998/92 en 1993/97 naar type en regio (gewogen).

	ontvangers		afgewezenen		niet-aanvragers	
	grote steden	overig	grote steden	overig	grote steden	overig
periode 1988-1992						
toekenning, aankoop, opdracht:						
Fondssubsidies	38,0%	27,0%	16,0%	12,2%	26,3%	24,2%
KunstKoopRegeling	6,5%	7,1%	3,9%	4,2%	8,0%	11,9%
Opdrachten en Aankopen	9,3%	7,8%	1,4%	2,1%	6,0%	6,2%
Lagere overheden	10,4%	9,9%	6,2%	6,9%	9,7%	12,2%
indien toekenning e.d.:						
aantal instrumenten	1,49	1,44	1,26	1,26	1,23	1,27
aantal jaren	1,85	2,31	1,91	1,81	1,80	1,89
omzet (x 1000)	27.7	22.2	16.3	14.2	17.6	19.6
periode 1993-1997						
niet-actief						
toekenning, aankoop, opdracht:						
fondssubsidies	66,7%	54,6%	22,0%	15,1%	20,2%	13,7%
KunstKoopRegeling	11,1%	3,5%	4,3%	2,4%	4,9%	5,3%
opdrachten en aankopen	12,9%	2,8%	2,0%	0,9%	2,5%	2,4%
lagere overheden (1993)	3,6%	1,4%	1,2%	1,3%	1,1%	2,4%
indien toekenning e.d.:						
aantal instrumenten	1,40	1,13	1,23	1,09	1,18	1,20
aantal jaren	2,41	2,01	2,07	1,87	2,10	1,99
omzet (x 1000)	93.4	72.8	63.3	55.3	74.0	55.1

3.6.4 Gebruik instrumenten beeldende kunst naar type instrument

In deze paragraaf wordt het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid niet afgezet tegen de indeling ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers, maar wordt een onderscheid gemaakt naar het type instrument waarvan in de periode 1988-1992 gebruik is gemaakt.

Dit maakt het mogelijk om het effect van het startstipendium in vergelijking met andere instrumenten in beeld te brengen. We maken daarbij gebruik van de volgende indeling ten aanzien van het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid in de periode 1988-1992:

- kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen;
- kunstenaars die géén startstipendium hebben ontvangen, maar wel een individuele subsidie¹³;
- kunstenaars die noch een startstipendium noch een individuele subsidie hebben ontvangen, maar wel een beroepskostenvergoeding;
- kunstenaars die geen startstipendium, individuele subsidie of beroepskostenvergoeding hebben ontvangen¹⁴.

Tussen de onderscheiden groepen kunstenaars bestaan grote verschillen in leeftijd, maar daarbinnen ook naar het jaar, waarin de loopbaan in het instrumentencircuit is gestart. Voor deze verschillen is middels weging gecorrigeerd.

Ontvangers van een startstipendium, individuele subsidie of beroepskostenvergoeding zijn in de periode 1993-1997 beduidend succesvoller dan kunstenaars die een dergelijke ondersteuning niet hebben ontvangen (tabel 3.12). Dit bevestigt de eerder getrokken conclusies dat het gericht ondersteunen van (jonge) kunstenaars bij de ontwikkeling van de beroepsloopbaan positieve effecten heeft voor de verdere artistieke en commerciële ontwikkeling. Daarbij lijkt het type ondersteuning van belang. Kunstenaars die uitsluitend een beroepskostenvergoeding hebben ontvangen, waarmee veel minder geld (en status?) is gemoeid dan met individuele subsidies en startstipendia, hebben zich namelijk in de periode

---

13 Ruim driekwart van deze individuele subsidies betreft een zogenaamde werkbeurs.

14 Ruim 90% van deze kunstenaars heeft vergeefs een beroep gedaan op een individuele subsidie of startstipendium. De overige kunstenaars hebben geen aanvraag ingediend, maar zijn actief geweest in het opdrachten- en aankopencircuit.

1993-1997 beduidend minder succesvol ontwikkeld dan de ontvangers van een startstipendium of individuele subsidie. Ontvangers van een startstipendium en ontvangers van een (andere) individuele subsidie zijn tenslotte in de periode 1993-1997 nagenoeg even succesvol.

Tabel 3.12: Netto gebruik instrumentenbeleid 1993-1997 naar ondersteuning in de periode 1988-1992.

Ondersteuning 1988-1992	aantal ¹⁵	bedrag individuele ondersteuning (x 1000) ¹⁶	fonds- subsidi- es	Kunst- Koop- Regeling	opdrach- ten/aan- kopen	lagere over- heden	omzet bij toekenning , aankoop of /opdracht (x 1000)
startstipendium	420	46.7	62,6%	8,6%	9,5%	2,9%	86.7
individuele subsidie	142	45.8	60,6%	9,2%	11,3%	4,2%	90.2
beroepskostenvergoe- ding	551	10.4	64,9%	5,5%	5,1%	2,9%	62.0
geen subsidie/vergoeding	2.962	0	9,6%	3,4%	1,1%	1,0%	49.4

Een van de vragen van het Fonds BKVB heeft betrekking op de effecten van de Wik: maakt de Wik het startstipendium overbodig? Op basis van de resultaten, zoals die onder andere uit tabel 3.12 blijken, zou die vraag met 'nee' beantwoord kunnen worden. De Wik kan in financieel opzicht worden vergeleken met een beroepskostenvergoeding. De Wik, waarop gedurende vier jaar een beroep kan worden gedaan, laat toe dat het totale inkomen van een kunstenaar uitkomt op 125% van het niveau van een bijstandsuitkering. De beroepskostenvergoeding, die gedurende maximaal vijf jaar kon worden toegekend, had geen effect op het recht op een bijstandsuitkering. Met de vijfduizend gulden per jaar die er netto mee gemoeid zijn komt het inkomen van een kunstenaar in de bijstand iets uit boven de 125% van het maximale Wik-inkomen. Geconstateerd hebbende dat kunstenaars die uitsluitend een beroepskostenvergoeding hebben ontvangen zich beduidend minder

15 Van de kunstenaars met een startstipendium heeft circa een kwart daarnaast een individuele subsidie of beroepskostenvergoeding ontvangen. Een kwart van de kunstenaars met een individuele subsidie ontving tevens een beroepskostenvergoeding.

16 Gemiddeld ontvangen totaalbedrag in verband met startstipendium, individuele subsidie en of beroepskostenvergoeding.

succesvol hebben ontwikkeld dan ontvangers van een startstipendium en dat het inkomen van een kunstenaar met een bijstandsuitkering plus beroepskostenvergoeding vergelijkbaar is met het inkomen van een Wik-kunstenaar, is de verwachting gerechtvaardigd dat de Wik een effect heeft dat maximaal vergelijkbaar is met dat van een beroepskostenvergoeding. Maximaal, omdat aan de toekenning van een Wik-uitkering geen kwaliteitscriteria zijn verbonden en dat wel het geval was bij de toekenning van beroepskostenvergoedingen.

3.7 Samenvatting en conclusies

De onderzoekspopulatie is gebaseerd op het beroep dat in de periode 1988-1992 is gedaan op instrumenten beeldende kunstbeleid. Onderscheiden zijn kunstenaars die een startstipendium toegekend hebben gekregen (ontvangers, n=458), kunstenaars die een startstipendium hebben aangevraagd, maar dat niet toegekend hebben gekregen (afgewezenen, n=1.805) en kunstenaars die geen startstipendium hebben aangevraagd, maar wel een beroep hebben gedaan op een ander instrument beeldende kunstbeleid (niet-aanvragers, n=8.640).

Om het effect van startstipendia op de loopbaan van een kunstenaars in het instrumentencircuit in beeld te brengen is het gebruik daarvan in de perioden 1988-1992 en 1993-1997 voor de onderscheiden groepen kunstenaars tegenover elkaar geplaatst. Zowel voor wat betreft het percentage kunstenaars dat met succes een beroep doet op deze instrumenten (gebruik) als wat de betreft de inkomsten die kunstenaars genereren vanuit die instrumenten (omzet). Bij de analyses zijn een viertal hoofdgroepen van instrumenten beeldende kunstbeleid onderscheiden:

- *fondssubsidies*, bestaande uit individuele subsidies (exclusief startstipendia), beroepskostenvergoedingen en basisstipendia; deze subsidies ondersteunen een kunstenaar bij het ontwikkelen en uitoefenen van zijn beroep; een kunstenaar hoeft tegenover

deze subsidies geen specifieke prestatie c.q. product te stellen; het toekennen van een fondssubsidie zegt vooral iets over de mate waarin een kunstenaar als talentvol wordt beschouwd door de uitvoerders van de subsidieregelingen;

- ***KunstKoopRegeling***; deze aankoopregeling geeft particulieren de mogelijkheid renteloos kunst op afbetaling kopen van na 1945 geproduceerde kunst door nog in leven zijnde kunstenaars; het succes van een kunstenaar binnen deze regeling is te beschouwen als een belangrijke indicatie voor zijn of haar succes en erkenning binnen het particuliere circuit;
- ***aankopen en opdrachten*** vanuit het Rijksoverheidsbeleid; hieronder vallen de regelingen museumaankopen (via het Rijk), Rijksaankopen, Praktijkburo, Verruimd Opdrachtenbeleid, Kunst en Bedrijf en de Percentageregeling (Rijksgebouwendienst). Onder andere erkenning door gerenommeerde kunstenaars en kunstkeners speelt een belangrijke rol, via het deelnemen in (beoordelings)commissies die adviseren over of bepalen van welke kunstenaars werk wordt aangekocht of aan wie een opdracht wordt verstrekt;
- ***aankopen en opdrachten lagere overheden***; deze regeling is inhoudelijk vergelijkbaar met aankopen en opdrachten vanuit het Rijksoverheidsbeleid, zij het dat de status van de aankopen en opdrachten van de lagere overheden gemiddeld genomen lager is, wat onder andere tot uitdrukking komt in de beduidend lagere bedragen die er gemiddeld mee gemoeid zijn.

Ten behoeve van de analyses is gecorrigeerd voor verschillen in leeftijdsopbouw en startpositie tussen ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers. Kort samengevat houdt dit in dat middels selectie en weging er voor gezorgd is dat de groepen een gelijke leeftijdsverdeling kennen, alleen kunstenaars bij de analyses zijn betrokken die in de periode 1988-1992 voor het eerst een beroep hebben gedaan op een instrument beeldende kunstbeleid en de

verdeling van de kunstenaars naar het ‘startjaar’ in die periode nagenoeg gelijk is voor de drie groepen.

In de periode 1988-1992 doet ruim 40% van de ontvangers en niet-aanvragers met succes een beroep op een instrument beeldende kunstbeleid (exclusief startstipendium, gewogen). Bij de afgewezenen is dat 21%. Ontvangers die succesvol zijn hebben gemiddeld van meer instrumenten gebruik gemaakt en meer omzet gerealiseerd dan niet-aanvragers en afgewezenen. Daarmee zijn ontvangers in de periode 1988-1992 beduidend succesvoller dan afgewezenen en enigszins succesvoller dan niet-aanvragers. In de periode 1993-1997 nemen de verschillen tussen ontvangers enerzijds en afgewezenen en niet-aanvragers anderzijds toe. Van alle instrumenten weten ontvangers het meest gebruik te maken. Met name in het aankopen en opdrachtencircuit (Rijksoverheid) en ten aanzien van fondssubsidies zijn ontvangers relatief succesvol.

Tabel 3.13: Netto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid 1993-1997.

	aantal kunstenaars	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden ¹⁷	omzet bij gebruik (x 1000)
ontvangers	420	62,6%	8,6%	9,5%	2,9%	87.3
afgewezenen	1.639	18,7%	3,4%	1,5%	1,2%	60.0
niet-aanvragers	2.015	14,7%	5,1%	2,5%	1,7%	66.7

Opvallend is dat ontvangers van een startstipendium die woonachtig zijn in de grote steden in de periode 1993-1997 véél succesvoller zijn dan andere kunstenaars. Van hen is 13% succesvol geweest in het aankopen- en opdrachtencircuit (Rijksoverheidsbeleid) en heeft 11% werken verkocht in het kader van de KunstKoopRegeling tegenover

¹⁷ Betreft gegevens over 1993. Gegevens over latere jaren waren niet beschikbaar

respectievelijk maximaal 3% en 5% van de andere kunstenaars. Dit zou er op kunnen duiden dat toekenning van een startstipendium vooral effect heeft wanneer kunstenaars functioneren in de juiste omgeving (kunstwereld). Het gegeven dat ontvangers van een startstipendium die niet woonachtig zijn in de grote steden in de periode 1993-1997 zich in het aankopen- en opdrachtencircuit en de KunstKoopRegeling niet weten te onderscheiden van afgewezenen en niet-aanvragers versterkt dit idee.

Naast startstipendia hebben ook andere fondssubsidies ten doel kunstenaars te ondersteunen bij het vormgeven van hun beroepsloopbaan. In dit licht is nagegaan welk instrument het meeste effect heeft op de ontwikkeling van de beroepsloopbaan. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen startstipendia, individuele subsidies en beroepskostenvergoedingen. Aan een startstipendium en individuele subsidie wordt meer status ontleend dan aan een beroepskostenvergoeding. Naast meer status is er in de periode 1988-1992 ook ruim vier keer zo veel geld mee gemoeid als met een beroepskostenvergoeding.

Kunstenaars die in de periode 1988-1992 geen ondersteuning hebben ontvangen in de vorm van toekenning van een of meer van deze instrumenten zijn in de periode het minst succesvol. Ontvangers van een startstipendium of een individuele subsidie zijn weer beduidend succesvoller als ontvangers van een beroepskostenvergoeding.

Met ingang van 1 januari 1999 is de Wet inkomensvoorziening kunstenaars van toepassing (Wik). Naar verwachting neemt dit niet de noodzaak c.q. het nut weg van het hanteren van het startstipendium als instrument ter stimulering van de loopbaanontwikkeling van jonge kunstenaars. De Wik is qua financiële consequenties vergelijkbaar met een beroepskostenvergoeding en we hebben geconstateerd dat ontvangers van een beroepskostenvergoeding zich beduidend minder succesvol hebben ontwikkeld als ontvangers van een startstipendium.

4 Enquête

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de reputatie- en inkomensvorming van kunstenaars op basis van aanvullende gegevens op het administratieve databestand, waarvan de resultaten in het vorige hoofdstuk zijn beschreven. Deze aanvullende gegevens zijn verkregen middels een enquête. Voor die enquête zijn ontvangers en afgewezenen integraal en is een steekproef van niet-aanvragers benaderd. In de gehanteerde vragenlijst staan beroepsactiviteiten, inkomsten en uitgaven, artistieke ontwikkeling en beroepsoriëntatie centraal. Van de 3.757 kunstenaars die een vragenlijst hebben toegestuurd gekregen hebben 638 kunstenaars deze ingevuld teruggestuurd: een responspercentage van 17%¹⁸. De ingevulde vragenlijsten hebben betrekking op 116 ontvangers, 321 afgewezenen en 201 niet-aanvragers.

In paragraaf 4.2 wordt de achtergrond van de responderende kunstenaars beschreven. Vervolgens gaan we na welke inspanningen kunstenaars verrichten om aan financiële en artistieke erkenning te komen (paragraaf 4.3). Met deze inspanningen worden beroepsactiviteiten bedoeld, zoals het leggen van contacten met

---

18 Een uitgebreide beschrijving van de respons staat in paragraaf 2.4.

kunstenaarsinitiatieven, galleries, kunstuitleeninstellingen en bemiddelaars. Vervolgens is op een andere wijze gekeken naar de beroepsactiviteiten van kunstenaars. Van een representatieve steekproef van responderende kunstenaars zijn CV's samengesteld op basis van de door hen zelf opgegeven inspanningen. Deze CV's zijn beoordeeld naar de mate van reputatievorming door een commissie van deskundigen. De beschrijving van de beoordeling van de CV's van de kunstenaars staat in paragraaf 4.4. De inkomsten die uit de beroepsactiviteiten als beeldend kunstenaars zijn verworven staan centraal in paragraaf 4.5. Hierbij wordt tevens nagegaan wat voor beroepskosten er staan tegenover deze inkomsten. In paragraaf 4.6 worden de resultaten van de enquête samengevat.

Alle beroepsactiviteiten van beeldend kunstenaars en de inkomsten die zij hieruit hebben verworven hebben betrekking op de periode 1993-1997. De vergelijking tussen de ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers van startstipendia uit de periode 1988-1992 staat telkens voorop.

In dit hoofdstuk wordt in de tekst alleen onderscheid gemaakt tussen de ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers indien sprake is van *statistische significantie*¹⁹ en inhoudelijk relevante verschillen. Wordt er bij het presenteren van de onderzoeksresultaten geen onderscheid gemaakt tussen de drie typen kunstenaars dan betekent dit dat deze verschillen afwezig dan wel verwaarloosbaar zijn.

Tussen de drie typen responderende kunstenaars bestaan verschillen in geslacht, leeftijd en startjaar in het instrumentencircuit (vergelijk hoofdstuk 3). Na de beschrijving van deze verschillen in paragraaf 4.2 zijn alle gepresenteerde resultaten gewogen. Na weging zijn de drie typen kunstenaars vrijwel gelijk wat betreft

---

19 Gehanteerd significantieniveau van 5%.

de verdelingen naar leeftijd, geslacht en startjaar. Hierdoor zijn eventuele verschillen in reputatie- en inkomensvorming die we hierna presenteren niet terug te voeren op verschillen in leeftijd, geslacht of startjaar.

In dit hoofdstuk wordt regelmatig het aantal personen aangegeven waarop de resultaten betrekking hebben. Wanneer deze aantallen afwijken van de respons heeft dit te maken met het feit dat de vraagstelling slechts van toepassing is op een deel van de respondenten of met het feit dat een (beperkt) deel van de respondenten een vraag niet of onvoldoende beantwoord heeft.

4.2 Persoons- en achtergrondkenmerken kunstenaars

4.2.1 Leeftijd en geslacht

De verschillen in verdeling naar geslacht tussen de groepen kunstenaars zijn aanzienlijk. Een meerderheid van de ontvangers is man, terwijl bij afgewezenen en niet-aanvragers een meerderheid vrouw is. Deze verschillen zijn vrijwel geheel terug te voeren tot verschillen in responspercentages. Vrouwen hebben in sterkere mate gerepondeerd dan mannen en dat verschil is bij niet-aanvragers en afgewezenen duidelijk groter dan bij ontvangers.

Tabel 4.1: Verdeling naar geslacht (n=630).

	ontvangers	afgewezenen	niet-aanvragers
man	55,7%	38,2%	48,3%
vrouw	44,3%	61,8%	51,7%

Bijna driekwart van de respondenten is in het midden van de periode 1988-1992 tussen de 25 en 34 jaar oud. Gemiddeld zijn ontvangers het jongst, gevolgd door afgewezenen en niet-aanvragers. Deze

verschillen komen overeen met de verschillen die in het instrumentenbestand zijn aangetroffen.

Tabel 4.2: Leeftijd per 31-12-1990 (n=626).

	ontvangers	afgewezenen	niet- aanvragers
<= 24 jaar	11,4%	9,6%	3,0%
25 - 29 jaar	62,3%	48,7%	28,5%
30 - 34 jaar	17,5%	21,8%	47,0%
35 - 39 jaar	6,1%	11,5%	6,5%
>= 40 jaar	2,6%	8,3%	15,0%
gemiddelde leeftijd	28,25	30,34	32,74

Naast verschillen in de verdeling naar leeftijd en geslacht bestaan er ook verschillen in het jaar, waarin ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers voor het eerst een beroep hebben gedaan op een instrument beeldende kunstbeleid (vergelijk hoofdstuk 3). Daarom zijn alle verdere resultaten die in dit hoofdstuk aan de orde komen via weging zo veel mogelijk gecorrigeerd voor de waargenomen verschillen naar in geslacht, leeftijd en startjaar in het instrumentencircuit. Na weging zijn niet-aanvragers gemiddeld nog ruim 1 jaar ouder dan ontvangers en afgewezenen.

4.2.2 Overige persoonskenmerken

De overgrote meerderheid van de respondenten blijkt de Nederlandse nationaliteit te hebben (94%). Bijna eenderde van de respondenten combineert het kunstenaarschap met de zorg voor kinderen, meestal met een partner. Bijna de helft is alleenwonend zonder de zorg voor kinderen en ruim 20% woont samen, eveneens zonder de zorg voor kinderen.

Tabel 4.3: Samenstelling huishouden eind 1998 (n=630).

alleenwonend zonder zorg voor kinderen	47,8%
alleenwonend met zorg voor kinderen	4,6%
samenwonend (gehuwd of ongehuwd) zonder zorg voor kinderen	21,4%
samenwonend met zorg voor kinderen	26,3%

Het sociaal en artistiek milieu waaruit een beeldend kunstenaar voortkomt kan van belang zijn voor de beroepsloopbaan van de kunstenaar. De verwachting is dat kunstenaars die afkomstig zijn uit een artistiek milieu of een hoger sociaal milieu in het voordeel zijn ten opzichte van andere kunstenaars.

Om een indicatie te krijgen in hoeverre een kunstenaar uit een artistiek milieu voorkomt is gevraagd naar het aantal kunstenaars in de directe familie²⁰. Tot de directe familie worden ouders, grootouders, ooms en tantes, broers en zusters gerekend. Onder kunstenaars wordt in deze onder andere verstaan beeldend kunstenaars, schrijvers, musici, dansers, acteurs, vormgevers, fotografen en filmers. Van de responderende kunstenaars komt volgens de gehanteerde definitie 42% voort uit een artistiek milieu (n=475). Naar verhouding geven ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers even vaak aan dat één of meer van de directe familieleden een kunstenaar is. Beperken we ons tot de respondenten met kunstenaars in de directe familie dan constateren we dat het aantal kunstenaars in de directe familie gemiddeld het hoogst is bij niet-aanvragers (2,93; n=62), gevolgd door afgewezenen (2,34; n=101) en ontvangers (1,66, n=35).

Als indicator voor het sociaal-economisch milieu waaruit de respondenten afkomstig zijn is het hoogst voltooide opleidingsniveau van de ouders genomen (tabel 4.4). Ruim 40% van de ouders heeft een universitaire of HBO-opleiding gevolgd, circa

---

20 Zie voor deze definitie en ook voor het belang van het artistiek milieu in de beeldende kunsten: Heilbron, J. (1992). *Kunst leren. Het werkplaatsmodel in de beeldende kunst*. Rijswijk: Ministerie van WVC.

30% een MBO-, HAVO- of VWO-opleiding en de overige ouders een lagere opleiding.

Van de respondenten zelf heeft een ruime meerderheid een opleiding in het hoger beroepsonderwijs met een diploma afgesloten. Dit blijkt vaker het geval te zijn bij ontvangers van startstipendia en afgewezenen dan bij de niet-aanvragers. Dit ligt voor de hand, want om in aanmerking te komen voor een startstipendium moeten kunstenaars in minimaal twee jaar een opleiding aan de HBO-academie of een Technische Universiteit hebben gevolgd.

Tabel 4.4: Hoogst voltooide opleidingsniveau ouders respondenten (n=607) en responderende kunstenaars (n=615).

opleiding	ouders			respondenten (kunstenaars)		
	ont- vanger s	af- gewe- zenen	niet- aanvra- gers	ont- vanger s	afge- weze- nen	niet- aanvra- gers
Lagere school	7,2%	7,9%	7,8%	0,9%	0,3%	4,7%
Lager beroepsonderwijs	5,4%	7,9%	6,7%	1,8%	0,0%	0,0%
Lager middelbaar onderwijs	18,0%	12,9%	12,4%	0,9%	0,3%	2,6%
Middelbaar beroepsonderwijs	13,5%	13,2%	13,5%	0,0%	1,6%	1,6%
Hoger algemeen vormend onderwijs	10,8%	16,8%	14,5%	3,5%	6,1%	14,1%
Vorbereidend wetenschap- pelijk onderwijs	1,8%	2,6%	3,1%	0,9%	2,6%	6,8%
Hoger beroepsonderwijs	21,6%	25,7%	18,1%	87,6%	84,7%	67,5%
Universiteit	21,6%	12,9%	23,8%	4,4%	4,5%	2,6%

Bijna alle responderende kunstenaars hebben één of meerdere opleidingen gevolgd op het gebied van de beeldende kunsten (95%) en met een diploma afgesloten (93%). Het eerst behaalde diploma is door ontvangers en afgewezen gemiddeld behaald omstreeks 1988 en

door niet-aanvragers een jaar eerder (deze zijn na weging gemiddeld ook een jaar ouder). Ruim een kwart van de respondenten (131) geeft aan een tweede opleiding op het gebied van de beeldende kunsten te hebben gevolgd, over het algemeen direct volgend op de eerste opleiding. Dit betekent ook dat de meeste respondenten vrijwel direct na het afsluiten van hun (laatste) opleiding op het gebied van de beeldende kunsten voor het eerst een beroep hebben gedaan op een instrument beeldende kunstbeleid.

Bijna een kwart van alle kunstenaars heeft één of meerdere postacademische opleidingen op het gebied van de beeldende kunsten gevolgd (n=616). Ontvangers (30%) en niet-aanvragers (27%) hebben dat vaker gedaan dan afgewezenen (21%). Gemiddeld heeft men de postacademische opleiding gevolgd in de periode 1988-1991.

4.2.3 Beroepsachtergrond

Van de respons is het grootste deel eind 1998 werkzaam als professioneel beeldend kunstenaar (tabel 4.6). Minder kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen zijn tijdelijk of definitief gestopt in vergelijking tot afgewezenen en niet-aanvragers.

Tabel 4.5: *Kunstenaars eind 1998 werkzaam is als beeldend kunstenaar (n=634).*

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
werkzaam als professioneel beeldend kunstenaar	86,2%	77,8%	82,5%
tijdelijk gestopt	12,1%	15,0%	11,5%
definitief gestopt	1,7%	7,2%	6,0%

Ontvangers en afgewezenen van startstipendia zijn gemiddeld omstreeks 1989 hun carrière als beeldend kunstenaar gestart en niet-aanvragers gemiddeld een jaar eerder. Dit betekent dat over het algemeen direct na het afronden van de opleiding de beroepsloopbaan als beeldend kunstenaar aanvangt en dat de start van deze beroepsloopbaan over het algemeen samenvalt met het voor het eerst een beroep doen op een instrument beeldende kunstbeleid. Dit betekent ook dat de drie groepen, zoals bedoeld, na weging vrijwel gelijk zijn wat betreft startpositie: reputatievorming en ontwikkeling van de beroepsloopbaan voor aanvang van de periode 1988-1992 hebben niet of nauwelijks plaatsgevonden (vergelijk hoofdstuk 3).

De kunstenaars die tijdelijk of definitief zijn gestopt, hebben dat gemiddeld een jaar na de start van de beroepsloopbaan als professioneel beeldend kunstenaar gedaan. Dit is relatief vroeg in de beroepsloopbaan. Als belangrijkste redenen voor het stoppen met het werken als professioneel beeldend kunstenaar worden genoemd (n=127): financiële aspecten (31%), persoonlijke omstandigheden (26%) of een combinatie daarvan (8%). Een achtste van de gestopte kunstenaars noemt het aanvaarden van ander werk als belangrijkste reden. Ontvangers van een startstipendium geven vaker dan afgewezenen en niet-aanvragers aan dat financiële aspecten een rol hebben gespeeld. Niet-aanvragers en afgewezen noemen relatief vaker persoonlijke omstandigheden als reden voor het (tijdelijk) beëindigen van de beroepsloopbaan.

Niet alleen kunstenaars die hun loopbaan (tijdelijk) beëindigd hebben zijn van mening dat persoonlijke omstandigheden van invloed zijn geweest op die loopbaan. Van de respondenten geeft 60% aan (n=620) dat persoonlijke omstandigheden in bepaalde mate het beroepsmatig functioneren in de periode 1993-1997 heeft belemmerd. Een kleine groep (8%) geeft aan dat dit in zeer sterke mate het geval is geweest.

Bijna alle kunstenaars die eind 1998 werkzaam zijn als beeldend kunstenaar beschikken over een eigen werkruimte, atelier of studio (92%) en over eigen technische apparatuur (86%). Bij de kunstenaars die tijdelijk of definitief zijn gestopt beschikken meer ontvangers nog over eigen werkruimte (n=15, 93%) dan niet-aanvragers (n=34, 82%) en afgewezenen (n=65, 65%). Dat een meerderheid van de kunstenaars die zijn gestopt nog over deze faciliteiten beschikt is heeft waarschijnlijk te maken dat men de intentie heeft op een later tijdstip de beroepsloopbaan als beeldend kunstenaar te hervatten.

Beeldend kunstenaars blijken, zoals te verwachten, de meeste uren aan het maken van beeldende kunst te besteden. Ontvangers en niet-aanvragers doen dit gemiddeld iets meer dan afgewezenen. Het omgekeerde geldt voor het gemiddeld aantal uur per week dat aan ander betaald werk wordt besteed. Ontvangers en niet-aanvragers blijken hier gemiddeld iets minder tijd aan te besteden dan afgewezenen.

Tabel 4.6: Gemiddeld aantal uur per week besteed aan werk (n=599).

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
maken van beeldende kunst	26,09	23,28	25,21
lessen, lezingen, workshops, trainingen	2,91	2,84	3,11
commissie- en advieswerk	0,48	0,36	0,33
andere werkzaamheden als beeldend kunstenaar	6,25	5,25	7,14
ander betaald werk (niet als beeldend kunstenaar)	7,29	11,09	8,14
totaal	43,85	41,53	43,12

4.2.4 Beroepsoriëntatie

De wijze waarop kunstenaars tegen de invulling van hun beroep als beeldend kunstenaar aankijken kan van invloed zijn op de mate waarin zij artistiek en commercieel succesvol zijn. Daarom is de respondenten een aantal uitspraken voorgelegd dat betrekking heeft op de beroepsoriëntatie en op hoe inhoud en betekenis aan het beroep wordt gegeven²¹. De antwoorden op deze schalen zijn voor een deel samen te vatten tot een drietal dimensies: ‘interne beroepsoriëntatie’, ‘externe beroepsoriëntatie’ en ‘gerichtheid op de kunstwereld’, die hierna kort worden beschreven. Een aantal uitspraken die aan de respondenten is voorgelegd maakt geen deel uit van een specifieke dimensie. De gemiddelde scores op deze uitspraken staan in tabel 4.10.

Tabel 4.7: Interne beroepsoriëntatie.

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
Ontwikkelen van een eigen stijl/beeldtaal	4,43	4,45	4,28
Ontwikkeling van een eigen oeuvre	4,22	4,19	4,10
Overbrengen, uitdrukken van een idee	4,31	4,30	4,30
Een kritische houding tegenover het eigen werk	4,70	4,64	4,73
Totaal interne beroepsoriëntatie	4,42	4,39	4,35

1 = zeer onbelangrijk en 5 = zeer belangrijk

In zijn algemeenheid kennen de respondenten (zeer) veel belang toe aan de interne beroepsoriëntatie. Op deze dimensie, waarvan inhoudelijk het belang dat wordt gehecht aan het ontwikkelen van een eigen stijl/beeldtaal het meest typerend is, scoort men gemiddeld 4.4 bij een maximale score van 5.

21 Een aantal stellingen is afkomstig uit de eerder aangehaalde enquête post-academiale instellingen in de beeldende kunst van het Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschap. Hierover is gerapporteerd in: Heilbron, J. (1992). *Kunst leren. Het werkplaatsmodel in de beeldende kunst*. Rijswijk: Ministerie van WVC.

Aan de externe beroepsoriëntatie, waarvan het belang dat wordt gehecht aan het streven naar exposities en het stimuleren van de verkoop het meest typerend is, wordt duidelijk minder waarde toegekend dan aan de interne beroepsoriëntatie, met een gemiddelde score van 3,4. Ontvangers van een startstipendium kennen meer belang toe aan externe beroepsoriëntatie (3,62) dan afgewezenen (3,42) en niet-aanvragers (3,36).

Tabel 4.8: Externe beroepsoriëntatie.

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
Streven naar exposities	3,66	3,49	3,44
Stimuleren van de verkoop	3,37	3,33	3,27
Bijdragen aan de ontwikkeling van het vak	3,65	3,28	3,24
Contacten onderhouden met andere kunstenaars en representanten van de kunstwereld	3,75	3,57	3,48
Totaal externe beroepsoriëntatie	3,62	3,42	3,36

1 = zeer onbelangrijk en 5 = zeer belangrijk

De derde dimensie verwijst naar de ‘gerichtheid op de kunstwereld’ c.q. naar mate waarin de kunstwereld van belang wordt geacht voor het uitoefenen van het beroep van beeldend kunstenaar. De uitspraken die het meest typerend zijn voor deze schaal zijn ‘Een kunstenaar moet actief bezig zijn met het verwerven van erkenning voor zijn werk’ en ‘Het is voor een kunstenaar essentieel dat zijn werk aandacht krijgt in een ruime kring van mensen’. Gemiddeld antwoorden de respondenten neutraal op de uitspraken die aangeven dat gerichtheid op de kunstwereld van belang is.

Tabel 4.9: Gerichtheid op de kunstwereld.

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
	3,35	3,31	3,17

· Een kunstenaar moet actief bezig zijn met het verwerven van erkenning voor zijn werk			
· Het is voor een kunstenaar essentieel dat zijn werk aandacht krijgt in een ruime kring van mensen	3,33	3,34	3,59
· Deelname aan de kunstwereld is een noodzaak voor succes als kunstenaar	3,47	3,25	3,14
· Kunstenaars moeten in staat zijn in de behoeften op de kunstmarkt te voorzien	2,04	2,09	2,16
· Inzicht in de markt is een voorwaarde voor succesvol kunstenaarschap	2,68	2,72	2,78
Totaal gerichtheid op de kunstwereld	2,98	2,94	2,97

1 = helemaal niet mee eens en 5 = helemaal mee eens

Er is een duidelijke samenhang tussen het belang dat kunstenaars hechten aan de interne beroepsoriëntatie enerzijds en het belang dat ze hechten aan de externe beroepsoriëntatie (correlatie .47) en de mate waarin ze gericht zijn op de kunstwereld (correlatie .40). Met andere woorden, kunstenaars die relatief veel belang toekennen aan de interne beroepsoriëntatie doen dat ook aan de externe beroepsoriëntatie en de oriëntatie op de kunstwereld. Van een samenhang tussen externe beroepsoriëntatie en gerichtheid op de kunstwereld is geen sprake.

Nemen we de ‘losse’ stellingen in ogenschouw dan valt op dat de stelling ‘Ik verwacht in de toekomst hoofdzakelijk als autonoom kunstenaar werkzaam te zijn’ slechts gematigd positief wordt beantwoord (3,29), terwijl men gemiddeld ook neigt de stelling te onderschrijven: ‘Om in mijn levensonderhoud te kunnen voorzien zal ik in de toekomst wel gedwongen zijn om ook ander werk te doen’ (3,43). Zo gelooft 28% van de kunstenaars niet dat men in de toekomst hoofdzakelijk als autonoom kunstenaar werkzaam kan zijn en is 55% van mening dat men in de toekomst gedwongen zal zijn ook ander werk te gaan doen. Afgewezenen (3,47) zijn in sterkere mate

van mening in de toekomst ook ander werk te zullen moeten verrichten dan ontvangers (3,34) en niet-aanvragers (3,26).

Tabel 4.10: Beroepsoriëntatie: overige stellingen.

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
· Het bewaren van een kritische afstand tot de kunstwereld is essentieel voor het maken van goede kunst	3,35	3,38	3,59
· De markt is voor echte kunstenaars niet belangrijk	2,72	2,84	2,72
· Ik geef de voorkeur aan volkomen vrijheid in mijn werk boven een ruim inkomen	3,75	3,97	3,85
· Ik verwacht in de toekomst hoofdzakelijk als autonoom kunstenaar werkzaam te zijn	3,33	3,26	3,32
· Om in mijn levensonderhoud te kunnen voorzien zal ik in de toekomst wel gedwongen zijn om ook ander werk te doen	3,34	3,57	3,26

1 = helemaal niet mee eens en 5 = helemaal mee eens

4.2.5 Artistieke ontwikkeling

In oorsprong was het de bedoeling de artistieke ontwikkeling van ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers in beeld te brengen middels het laten beoordelen van recent werk en vroeger werk door een commissie van deskundigen. Dit bleek gaandeweg het onderzoekstraject op dusdanige praktische bezwaren te stuiten (tijd, organisatie en kosten), dat hiervan is afgezien. In de vragenlijst zijn wel enkele vragen opgenomen over de artistieke ontwikkeling vanuit het eigen perspectief van de kunstenaar. Daarnaast kan tot op zekere hoogte op indirecte wijze uit aspecten als ontwikkeling van het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid (hoofdstuk 3) en reputatievorming (verderop dit hoofdstuk) informatie worden afgeleid over artistieke ontwikkeling.

De respondenten hebben zelf aan kunnen geven in welke mate zij van mening zijn dat hun werk in de periode 1993-1997 is veranderd ten opzichte van de periode 1988-1992. Daarbij zijn als aspecten onderscheiden stijl/beeldtaal, genre, techniek, medium, vorm en inhoud. Tezamen vormen de antwoorden één schaal 'zelfevaluatie artistieke ontwikkeling' (tabel 4.9). De inhoudelijk meest typerende aspecten van deze schaal zijn genre en vorm.

De respondenten zijn van mening dat hun werk in redelijk sterke mate is veranderd ten opzichte van de periode 1988-1992. Dat geldt met name voor vorm en stijl/beeldtaal. Genre, medium en inhoud zouden slechts in beperkte mate aan verandering onderhevig zijn geweest. Noemenswaardige verschillen in deze subjectieve mate van artistieke ontwikkeling tussen ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers worden niet signaleerd.

Tabel 4.11: Zelfevaluatie artistieke ontwikkeling.

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
Stijl/beeldtaal	2,45	2,37	2,55
Genre	2,17	2,11	2,23
Techniek	2,26	2,34	2,38
Medium	2,02	2,09	2,15
Vorm	2,46	2,45	2,53
Inhoud	2,05	2,16	2,14
Totaal zelfevaluatie artistieke ontwikkeling	2,24	2,24	2,32

1=niet veranderd, 2=weinig veranderd en 3=sterk veranderd

4.2.6 Samenvatting achtergrondkenmerken

In de achtergrond van de responderende kunstenaars valt een aantal dingen op. Kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen hebben vaker een postacademische opleiding in de beeldende kunsten

gevolgd. Ze zijn in mindere mate afkomstig uit een artistiek milieu, zijn minder vaak tijdelijk of definitief gestopt met het werken als professioneel beeldend kunstenaar en ze hebben een meer extern gerichte beroepsoriëntatie. Ontvangers hebben een vergelijkbare positie als het gaat om relaties (alleen of samenwonend, met of zonder kinderen), milieu van herkomst (naar opleidingsniveau van de ouders gemeten), interne beroepsoriëntatie en gerichtheid op de kunstwereld.

4.3 Reputatievorming

4.3.1 Beroepsactiviteiten

Kunstenaars kunnen diverse inspanningen verrichten om, ook buiten het instrumentencircuit, aan financiële en artistieke erkenning te komen. Voorbeelden van deze inspanningen zijn tentoonstellingen, publicaties, prijzen en deelname aan prijsvragen, subsidies, opdrachten, verkopen, werk in stock hebben bij bemiddelaars, lessen en lezingen geven en allerlei lidmaatschappen op het gebied van de beeldende kunsten. De respondenten is gevraagd aan te geven of in de periode 1993-1997 deze beroepsactiviteiten van toepassing zijn geweest en zo ja, hoe vaak, wanneer en waar. Wanneer we kijken naar de voornaamste verschillen tussen ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers dan constateren we dat ontvangers over het algemeen beduidend vaker op de diverse activiteiten scoren dan afgewezenen en niet-aanvragers (tabel 4.12). De verschillen tussen niet-aanvragers en afgewezenen zijn beperkter en gemiddeld genomen scoren afgewezenen wat beter dan niet-aanvragers. Als we de voornaamste verschillen naar de in tabel 4.12 opgenomen beroepsactiviteiten op een rijtje zetten en we vergelijken ontvangers enerzijds met afgewezenen en niet-aanvragers anderzijds, dan zien we dat:

- van meer ontvangers en afgewezenen werk is tentoongesteld in een galerie;
- van meer ontvangers werk is tentoongesteld in musea en andere presentatieruimten;
- beduidend meer ontvangers zijn opgenomen in overzichtscatalogi en monografieën;
- over meer ontvangers is gepubliceerd in de media;
- meer ontvangers hebben deelgenomen aan prijsvragen of competities (dan afgewezenen);
- naar verhouding veel meer ontvangers één of meerdere prijzen hebben ontvangen voor hun werk;
- beduidend meer ontvangers subsidie hebben ontvangen (exclusief startstipendium);
- meer ontvangers opdrachten hebben ontvangen;
- relatief meer ontvangers werk hebben verkocht aan musea en verzamelaars en gemiddeld ook aan meer musea en verzamelaars werk hebben verkocht;
- meer ontvangers werk in stock hebben bij één of meerdere galleries en/of kunstbemiddelaars (c.q. art consultancy en kunstuitleen).

Tabel 4.12: Beroepsactiviteiten 1993-1997, procentueel en gemiddeld (n=619).

	ontvangers		afgewezenen		niet-aanvragers	
	%	gem.	%	gem.	%	gem.
· tentoonstellingen in galerie(s)	79,5%	5,25	77,9%	5,64	62,8%	5,33
· tentoonstellingen in musea of andere presentatieruimten (kunstruimte, bedrijf, e.d.)	87,5%	8,12	77,8%	4,93	70,2%	7,11
· publicatie in overzichtscatalogi of monografieën	64,3%	n.v.t.	46,6%	n.v.t.	43,6%	n.v.t.
· publicaties in Nederlandse of buitenlandse media	72,2%	5,77	61,1%	4,21	59,9%	5,85

· prijzen ontvangen voor werk	19,3%	0,30	9,6%	0,14	5,6%	0,11
· deelname aan prijsvragen of competities	60,4%	2,28	48,4%	1,83	36,5%	1,01
· subsidies (o.a. Fonds BKVB, provincies en gemeenten)	77,7%	2,68	50,2%	1,62	49,2%	1,59
· opdrachten	64,6%	3,27	54,5%	3,47	54,9%	3,69
· musea of verzamelaars waaraan werk verkocht	57,5%	4,12	45,4%	2,37	37,4%	2,04
· galeries/bemiddelaars waar eigen werk in stock	61,4%	2,91	63,3%	1,70	51,8%	1,88

het gemiddelde heeft betrekking op alle kunstenaars en is dus inclusief de kunstenaars die niet 'gescoord' hebben op de betreffende beroepsactiviteit

Bijna de helft van de kunstenaars heeft wel eens lessen, lezingen, workshops of trainingen in beeldende kunsten gegeven (tabel 4.13). Hierin verschillen de drie typen kunstenaars niet sterk. Wel verschillen ze sterk naar de instantie waar ze die lessen gegeven hebben. Kunstenaars die een startstipendium hebben gekregen hebben dat vaker gedaan aan een hogeschool of academie voor beeldende kunsten dan afgewezenen en niet-aanvragers, terwijl deze laatsten dat vaker hebben gedaan in een eigen ruimte aan privé-leerlingen.

Tabel 4.13: *Het hebben gegeven lessen, lezingen, workshops of trainingen beeldende kunsten 1993-1998 (n=622).*

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
· aan een hogeschool/academie voor beeldende kunsten	32,5%	13,2%	19,3%
· aan een school voor voortgezet onderwijs	6,1%	7,4%	10,2%
· aan een school voor basisonderwijs	5,3%	8,7%	10,7%
· aan een instituut voor kunstzinnige vorming/ · volwasseneducatie	18,4%	20,6%	16,8%
· in een club/buurthuis	4,4%	9,3%	6,1%
· in een eigen ruimte aan privé-leerlingen	7,9%	15,1%	13,8%
totaal (een of meer vormen lessen, lezingen, etc.)	49,1%	43,0%	46,3%

Ruim een kwart van de respondenten is lid van een kunstenaarsinitiatief, niet-aanvragers wat vaker dan ontvangers en afgewezen (tabel 4.14). Slechts een beperkt aantal respondenten heeft zitting gehad in jury's voor prijzen of prijsvragen. Ontvangers (20%) zijn relatief vaker lid geweest van een beoordelings-, aankoop- of adviescommissie in de beeldende kunsten.

Tabel 4.14: *Lidmaatschappen op het gebied van de beeldende kunsten 1993-1997 (n=620).*

	ont- vangers	afgewe- zenen	niet- aan- vragers
· lid kunstenaarsinitiatief	26,5%	27,0%	34,3%
· lid jury's voor prijzen of prijsvragen	3,7%	2,7%	7,7%
· lid beoordelings-, aankoop- of adviescommissie, waarvan op:	20,2%	14,2%	7,9%
- internationaal niveau	1,7%	1,2%	0,5%
- landelijk niveau	3,4%	2,8%	3,5%
- provinciaal niveau	5,2%	2,5%	0,5%
- gemeentelijk niveau	12,9%	7,8%	3,0%

4.3.2 Totale zichtbaarheid

In de vorige paragraaf zijn diverse inspanningen beschreven die kunstenaars kunnen verrichten om aan financiële en artistieke erkenning te komen. Een aantal beroepsactiviteiten die, tussen 1993 en 1997, de zichtbaarheid van een kunstenaar verhogen zijn samengevoegd tot één maat. De gehanteerde zichtbaarheidsmaat bestaat uit het aantal beroepsactiviteiten waarop één of meer keer is gescoord. De meegenomen beroepsactiviteiten zijn:

- tentoonstellingen in galerie(s);
- tentoonstellingen in musea of andere presentatieruimten;
- prijzen ontvangen voor werk;
- opdrachten gekregen;
- musea of verzamelaars waaraan werk verkocht;
- subsidies ontvangen.

Op deze wijze beschouwd zijn ontvangers van een startstipendium tussen 1993 en 1997 gemiddeld beduidend zichtbaarder dan afgewezen en niet-aanvragers (tabel 4.15). De grotere zichtbaarheid van ontvangers wordt voor een deel veroorzaakt doordat ontvangers vooral meer zichtbaar zijn in het subsidiecircuits (zie paragraaf 4.2.1). Ook zonder subsidies blijft echter de zichtbaarheid van ontvangers het grootst.

Tabel 4.13: Totale zichtbaarheid afgeleid uit beroepsactiviteiten 1993-1997 (n=638).

aantal elementen	ontvangers	afgewezenen	niet-aanvragers
0	5,2%	9,9%	11,1%
1	3,4%	9,0%	11,1%
2	7,8%	14,2%	21,1%
3	22,4%	26,0%	20,1%
4	26,7%	21,7%	28,1%

5	26,7%	17,0%	8,5%
6	7,8%	2,2%	0,0%
gemiddeld (tussen haakjes excl. subsidies)	3,73 (2,98)	3,00 (2,52)	2,70 (2,21)

4.4 Beoordeling CV's naar status

Om de beroepsloopbaan tussen 1993 en 1997 van ontvangers, afgewezenen en niet aanvragers te kunnen vergelijken naar de mate waarin hierdoor status is verworven zijn beroepsactiviteiten in de vorm van een Curriculum Vitae op schrift gesteld. Dit is gedaan voor een aselecte steekproef van 50 kunstenaars per type en 10 'reserve' kunstenaars in het geval een of meerdere CV's onvoldoende gegevens bevatten om een bepaalde status toe te kunnen kennen. Onderdeel van het CV zijn de naar de mening van de respondenten belangrijkste:

- *tentoonstellingen van werk in galleries* (naam galerie, jaar en soort tentoonstelling: solo of groep);
- *tentoonstellingen van werk in musea of andere presentatieruimten* (naam galerie, jaar en soort tentoonstelling: solo of groep);
- *publicaties in de media* (naam vak-, opinie- of dagbladen, radio, televisie, internet etc. en jaar);
- *prijzen ontvangen voor werk* (naam prijs en jaar);
- *deelname aan prijsvragen of competities* (naam prijsvraag/competitie, jaar en resultaat: toegekend of niet toegekend);
- *opdrachten* (naam opdrachtgever en jaar);
- *musea voor beeldende kunst of verzamelaars waaraan werken verkocht zijn* (naam musea/verzamelaar, vestigingsplaats en jaar);
- *galleries/kunstmiddelaars waar werk in stock was* (naam galerie/kunstmiddelaar, vestigingsplaats en periode);

- *lidmaatschap kunstenaarsinitiatief* (naam kunstenaarsinitiatief en periode);
- *lidmaatschap beoordelings-, aankoop- of adviescommissie* (naam beoordelings-, aankoop- of adviescommissie en periode);
- *lidmaatschap van jury's voor prijzen of prijsvragen* (naam jury en jaar).

Deze CV's zijn anoniem ter beoordeling voorgelegd aan een voor deze gelegenheid samengestelde Commissie 'Erkenning'. Derhalve was het de commissie niet bekend of een CV betrekking had op een ontvanger, afgewezen of niet-aanvrager. De commissie bestond uit:

- mevrouw T. Gubbels van de Boekmanstichting;
- de heer E. Hermida van Onderneming en Kunst;
- mevrouw M. Tuerlings van Trans Artists.

In bijlage 4 is de verantwoording die deze commissie heeft gegeven voor haar werkwijze integraal opgenomen. De CV's zijn beoordeeld op mate van erkenning/status²² op een zevenpunt-schaal met de volgende drie ijkpunten: 'totaal geen prestige (1)', 'gemiddeld prestige (4)' en 'uitmuntend prestige (7)'. Van de 160 CV's die aan de commissie 'Erkenning' zijn voorgelegd, waren 22 CV's niet beoordeelbaar vanwege gebrekkige informatie. De niet-beoordeelbare CV's waren gelijk verdeeld onder de drie typen kunstenaars.

Tabel 4.16: *Prestige CV's 1993-1997 volgens commissie 'Erkenning'*.

ont-	afgewe-	niet-
		aan-

22 Het oordeel over de mate van erkenning/status van de beroepsloopbaan is en groupe tot stand gekomen. Een belangrijk argument om dit te doen is dat deze erkenning dan niet beschouwd wordt als een optelsom van individuele oordelen. Erkenning/status is geen objectief, maar hooguit een intersubjectief gedeeld gegeven waarover in een groep onderhandeld moet worden. Zie P. Hekkert en P van Wieringen (1993). Oordeel over kunst. Kwaliteitsbeoordelingen in de beeldende kunsrt. Rijswijk: Ministerie van WVC.

	vangers	zenen	vragers
1 totaal geen prestige	0,0%	7,1%	2,0%
2	16,3%	32,1%	33,3%
3	18,6%	37,5%	21,6%
4 gemiddelde prestige	11,6%	7,1%	7,8%
5	30,2%	16,1%	2,0%
6	16,3%	0,0%	33,3%
7 uitmuntende prestige	7,0%	0,0%	0,0%
gemiddelde prestige	4,33	2,90	3,70
aantal beoordeelde cv's	43	48	47

Aan de CV's van kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen wordt gemiddeld een hoger prestige toegekend dan aan de CV's van kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die er geen hebben aangevraagd. De kunstenaars die zijn afgewezen voor een startstipendium zijn voornamelijk vertegenwoordigd in de matige prestigebeoordeling (prestige van 1,2 of 3). Ontvangers en niet-aanvragers komen ongeveer net zoveel in de top voor (prestige van en 6 of 7), maar alleen ontvangers hebben een 'uitmuntende prestige', de hoogste categorie, toegekend gekregen voor het CV.

4.5 Inkomensvorming

Om na te kunnen gaan in hoeverre er verschillen bestaan in inkomensvorming tussen ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers van startstipendia is de respondenten gevraagd een schatting te geven van de inkomsten en uitgaven in verband met het beroep als beeldend kunstenaars in de periode 1993-1997. Met bruto-inkomsten worden bedoeld inkomsten uit het werk als beeldende kunstenaars zonder aftrek van beroepskosten of andere uitgaven, maar wel met aftrek van afdrachten aan galeries e.d. Onder uitgaven worden verstaan de totale uitgaven, inclusief BTW, in verband met het uitoefenen van het beroep als beeldend kunstenaar. Door de uitgaven

in mindering te brengen op de inkomsten zijn de netto-inkomsten bepaald. In tabel 4.17 zijn de inkomsten over de periode 1993-1997 opgenomen. Deze hebben steeds betrekking op die respondenten die in een bepaald jaar als beeldend kunstenaar werkzaam zijn geweest. Dat wil zeggen dat kunstenaars die in een bepaald jaar en geen inkomsten hebben gegeneerd in verband met het werken als beeldend kunstenaars en daarvoor ook geen uitgaven hebben gedaan buiten beschouwing zijn gelaten.

Over de gehele linie stijgen in de periode 1993-1997 jaarlijks de bruto-inkomsten, uitgaven en netto-inkomsten. Ontvangers van een startstipendium maken de meeste beroepskosten, maar daar staat tegenover dat ze ook meer inkomsten genereren dan afgewezenen en niet-aanvragers, waardoor ze toch de hoogste netto-inkomsten verwerven. Afgewezenen verwerven de minste netto-inkomsten. De vraag naar de bron van de inkomsten is slecht ingevuld. Daardoor kan niet worden aangegeven wat de voornaamste inkomstenbronnen zijn van de typen kunstenaars en eventuele verschillen die zich daarbij voordoen.

Tabel 4.15: Inkomsten en uitgaven in verband met het werk als beeldend kunstenaar 1993-1997 (n=438), in duizenden guldens.

	ontvangers			afgewezenen			niet aanvragers		
	bruto	kosten	netto	bruto	kosten	netto	bruto	kosten	netto
	n			n			n		
1993	21.9	14.3	7.6	9.7	8.7	1.0	17.9	10.6	7.3
1994	24.8	15.5	9.3	11.3	9.6	1.7	16.5	10.6	5.9
1995	27.7	17.8	9.9	14.4	10.7	3.7	16.9	11.4	5.5
1996	29.9	18.3	11.6	17.9	12.5	5.4	19.1	12.2	6.9
1997	33.1	19.6	13.5	18.7	13.5	5.2	22.3	13.3	9.0

Betreft de bruto-inkomsten van personen die in een bepaald jaar actief zijn geweest als beeldend kunstenaar

4.6 Loopbaanontwikkeling naar type subsidie instrument

De voornaamste kenmerken van de loopbaanontwikkeling zijn afgezet tegenover het soort van ondersteuning dat een kunstenaar in de periode 1988-1992 heeft ontvangen. Conform de definities die in hoofdstuk 3 zijn gehanteerd worden onderscheiden: ontvangers van een startstipendium (n=116), een individuele subsidie (n=34), een beroepskostenvergoeding (n=110) en kunstenaars die geen subsidie hebben ontvangen (n=378). Het aantal responderende kunstenaars dat in de periode 1988-1992 een individuele subsidie heeft ontvangen is laag. Daarom is enige terughoudendheid bij de interpretatie van de uitkomsten van de analyses op zijn plaats.

Het beeld dat in hoofdstuk 3 is geschetst wordt bevestigd: ontvangers van een startstipendium of een individuele subsidie zijn het meest succesvol, gevolgd door achtereenvolgens ontvangers van een beroepskostenvergoeding en kunstenaars die geen subsidie hebben ontvangen in het kader van het Rijksoverheidsbeleid beeldende kunst in de periode 1993-1997. Kijken we naar de zichtbaarheid, het netto inkomen uit het werk als beeldend kunstenaar en de beoordeling van de CV's dan lijken ontvangers van een individuele subsidie grosso modo succesvoller te zijn dan ontvangers van een startstipendium. Het geringe aantal kunstenaars met een individuele subsidie waarop de analyses zijn gebaseerd, maakt dat we deze conclusie niet zonder meer kunnen generaliseren.

Tabel 4.16: Selectie kenmerken loopbaanontwikkeling 1993-1997 naar type subsidie instrument.

	ont- vangers	indivi- duele subsidi e	beroeps - kosten- vergoe- ding	geen onder- steunin g
gemiddelde totale zichtbaarheid	3,7 (n=116)	4,0 (n=34)	3,2 (n=110)	2,7 (n=378)

netto inkomsten uit het werk als beeldend	45%	37%	29%	15%
kunstenaar 10.000 gulden of meer	(n=93)	(n=35)	(n=63)	(n=279)
gemiddelde beoordeling CV door Commissie	4,3	5,4	3,5	2,6
Erkenning	(n=43)	(n=15)	(n=33)	(n=60)

4.7 Samenvatting reputatie- en inkomensvorming

In hoofdstuk 3 is aandacht besteed aan het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid, met name in de periode 1993-1997, onderscheiden naar ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers. Met behulp van een schriftelijke vragenlijst is meer gedetailleerde informatie verzameld over de loopbaanontwikkeling van deze beeldend kunstenaars. Van de 3.757 verstuurde vragenlijsten zijn er 638 ingevuld retour ontvangen (17%).

De belangrijkste elementen waarop we de onderscheiden groepen kunstenaars met elkaar hebben vergeleken zijn het aantal verrichte beroepsactiviteiten, de inkomensvorming en de beoordeling van beroepsactiviteiten door de voor dat doel opgerichte Commissie Erkenning.

Meer kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen in 1988-1992 hebben in 1993-1997 één of meerdere tentoonstellingen gehad in musea of andere presentatieruimten, publicaties gehad, deelnamen aan prijsvragen of competities, prijzen ontvangen en opdrachten en aankopen gehad dan kunstenaars die voor een startstipendium zijn afgewezen of die er geen hebben aangevraagd. Daarnaast hebben ontvangers, zoals ook in hoofdstuk 3 is opgemerkt, veel vaker subsidies ontvangen in de periode 1993-1997 dan afgewezenen en niet-aanvragers. Ontvangers hebben niet meer lessen, lezingen, workshops of trainingen in de beeldende kunsten gegeven, maar wel op een hoger niveau, namelijk aan een hogeschool of academie voor

beeldende kunsten. Kortom: kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen zijn zichtbaarder dan afgewezenen en niet-aanvragers.

Van een aselekt geselecteerde groep respondenten zijn de verrichte beroepsactiviteiten voorgelegd aan de Commissie Erkenning. De heeft daarvoor een zevenpunt-schaal gehanteerd, lopend van totaal geen prestige (1) tot uitmuntende prestige (7). Het prestige dat gemiddeld is toegekend aan ontvangers (4,33) is beduidende hoger dan dat van niet-aanvragers (3,70) en afgewezenen (2,90).

Ontvangers van een startstipendium hebben in de periode 1993-1997 gemiddeld zowel de meeste beroepskosten gemaakt als bruto-inkomsten gegenereerd uit het werk als beeldend kunstenaar. Het netto-inkomen ligt eveneens beduidend boven dat van afgewezenen en niet-aanvragers. Kijken we bijvoorbeeld naar 1997 dan bedraagt het gemiddeld netto inkomen vanuit het werk als beeldend kunstenaar van ontvangers 13 duizend gulden, dat van afgewezen ruim 5 duizend gulden en van niet-aanvragers 9 duizend gulden.

Samengevat lijkt het erop dat het verkrijgen van een startstipendium een positief effect op de reputatie- en inkomensvorming heeft. Hier is in alle waarschijnlijkheid sprake van twee effecten. Enerzijds is er mogelijk het effect van de kwaliteiten en talenten die de mensen al hebben als zij het startstipendium toegekend krijgen. Dit criterium wordt tenslotte gehanteerd voor het besluit al dan niet een startstipendium toe te kennen. Anderzijds zijn deze mensen door het startstipendium in staat gesteld zich rustig te ontwikkelen. Alleen zijn de beide effecten niet uit elkaar te trekken: het onderzoek is nu eenmaal geen zuiver experiment. In ieder geval lijkt de 'koestering' van talent succesvol te zijn geweest voor de inkomens- en reputatievorming. Deze uitkomsten komen overeen met de resultaten van de analyse van het feitelijk gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid in de periode 1988-1997 (zie hoofdstuk 3). Daarbij moet aangetekend worden dat de het startstipendium niet het enige

instrument is, waarmee inkomens- en reputatievorming van kunstenaars positief gestimuleerd kan worden. Andere individuele subsidies verstrekt door het Fonds BKVB lijken eenzelfde positief effect te kennen. Beroepskostenvergoedingen hebben in beduidend mindere mate een positief effect.

5 Samenvatting en Conclusies

5.1 Achtergrond van het onderzoek

Kunstenaars die aan het begin van de professionele loopbaan staan kunnen een startstipendium aanvragen. Het startstipendium is een bijdrage aan het inkomen van een kunstenaar die wordt verleend voor twaalf maanden. Deze bijdrage heeft tot doel de aanvang van de professionele en artistieke ontwikkeling van een kunstenaar te bevorderen. De startstipendia zijn onderdeel van de Regeling Individuele Subsidies die door het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst (Fonds BKVB) wordt uitgevoerd.

Tot nu toe ontbreekt systematisch inzicht in wat het voor de beroepsloopbaan van beeldend kunstenaars betekent om een startstipendium te krijgen. Het Fonds BKVB heeft daarom het IVA Tilburg opdracht gegeven om hierin empirisch inzicht te geven. In het onderzoek staan de volgende twee probleemstellingen centraal:

I Bestaan er na verloop van tijd verschillen in inkomens- en reputatievorming tussen kunstenaars die een startstipendium hebben gehad, kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die er geen hebben aangevraagd?

II Zo ja, waarom bestaan er na verloop van tijd verschillen in inkomens- en reputatievorming tussen kunstenaars die een startstipendium hebben gehad, kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die er geen hebben aangevraagd?

Om deze probleemstellingen te kunnen beantwoorden wordt de beroepsloopbaan van drie groepen kunstenaars vergeleken:

- kunstenaars die in een bepaalde periode een startstipendium hebben ontvangen (ontvangers);
- kunstenaars die in deze periode hiervoor zijn afgewezen (afgewezenen);
- kunstenaars die in deze periode geen startstipendium hebben aangevraagd (niet-aanvragers).

5.2 Onderzoeksopzet

Het uitgangspunt van het onderzoek is het administratieve databestand dat het IVA beheert in opdracht van het Ministerie van OCenW. Hierin staan gegevens over kunstenaars die betrokken zijn geweest bij de uitvoering van landelijke instrumenten van het beeldende kunstbeleid.

De drie groepen kunstenaars zijn als volgt geoperationaliseerd (tabel 5.1):

- kunstenaars die in de jaren 1988-1992 startstipendia hebben ontvangen (ontvangers);
- kunstenaars die in de jaren 1988-1992 minimaal één keer een startstipendium hebben aangevraagd en gedurende deze hele periode hiervoor zijn afgewezen (afgewezenen);
- kunstenaars die in deze jaren geen startstipendium hebben aangevraagd, maar wel actief waren in het rijksoverheidsircuit (c.q. een beroep hebben gedaan op een andere subsidiesoort (al dan niet met succes) of een opdracht

dan wel een aankoop hebben gehad) in de jaren 1988-1992 (niet-aanvragers).

Tabel 5.1: Typering kunstenaars naar startstipendium.

typering kunstenaar	aantal	1988-1992		
		activiteit		
		toekenning	afwijzing	niet actief
startstipendium toegekend 1988-1992	458	458		
afwijzing startstipendium 1988-1992	1805	367	1438	
overige aanvragen, toekenningen, aankopen en opdrachten 1988-1992	8640	5905	2735	
Onderzoekspopulatie	10903	6730	4173	
rijksoverheidscircuit 1984-1987	1474			1474
BKR-circuit	3085			3085
rijksoverheidscircuit vanaf 1993	3807			3807
Overige kunstenaars	8366			8366

In de grijze cellen komen geen personen voor ten gevolge van criteria die gebruikt zijn

voor toewijzing van kunstenaars aan de onderscheiden groepen.

In het totale administratieve bestand (tabel 5.1) zijn er dus 8366 kunstenaars die ooit een beroep hebben gedaan op een instrument van het landelijke beeldende kunstbeleid, maar die in de periode 1988-1992 niet actief waren in het Rijksoverheidscircuit. Zij zijn in het onderzoek verder buiten beschouwing gelaten.

De analyses van het administratieve bestand leveren een beeld op van kunstenaars in een belangrijk, maar tevens specifiek circuit van financiële en artistieke erkenning. Zo blijven bijvoorbeeld subsidies, aankopen en opdrachten van semi-overheidsinstellingen (bijvoorbeeld kunsttulleentcentra, zorg- en onderwijsinstellingen), van musea, galleries, bedrijven en van particulieren buiten beeld. Deze aanvullende gegevens over de beroepsactiviteiten van kunstenaars zijn verkregen doordat een schriftelijke enquête is gehouden onder een selectie van kunstenaars uit het administratieve bestand, waarbij rekening is gehouden met de beschikbare adresgegevens en de leeftijd. Het gaat om de volgende geselecteerde groepen:

- 458 ontvangers;
- 1.802 afgewezenen;
- 1.497 niet-aanvragers.

De totale respons is 17% (tabel 5.2). Deze respons is laag voor onderzoek onder doorsnee-burgers, maar vergelijkbaar met ander onderzoek onder kunstenaars (bijvoorbeeld het onderzoek naar de financiële positie van beeldend kunstenaars van de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam). Daarnaast heeft het invullen van de vragenlijst waarschijnlijk veel tijd en energie gekost, doordat veel kwantitatieve gegevens over de periode 1993-1997 zijn gevraagd (tentoonstellingen, inkomsten, uitgaven, enzovoorts). Voor alle drie typen kunstenaars geldt dat kunstenaars die succesvol zijn geweest enigszins oververtegenwoordigd zijn in de respons. Voor de onderzoeksresultaten heeft dat, zeker waar het de vergelijking van de professionele ontwikkeling van de onderscheiden groepen kunstenaars betreft, geen gevolgen.

Tabel 5.2: Overzicht van de respons.

Kunstenaars	ontvangers	afgewezenen	niet-aanvragers	totaal
verzonden	458	1.802	1.497	3.757
bruikbare lijsten	116	320	202	638
ontvangen respons	25,3%	17,8%	13,5%	17,0%

In oorsprong was het de bedoeling de artistieke ontwikkeling van ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers in beeld te brengen middels het laten beoordelen van recent werk en vroeger werk door een commissie van deskundigen. Dit bleek gaandeweg het onderzoekstraject op dusdanige praktische bezwaren te stuiten (tijd, organisatie en kosten), dat hiervan is afgezien. In de vragenlijst zijn wel enkele vragen opgenomen over de artistieke ontwikkeling vanuit het eigen perspectief van de kunstenaar.

Daarnaast kan tot op zekere hoogte op indirecte wijze uit aspecten als ontwikkeling van het gebruik van instrumenten beeldende kunstbeleid (hoofdstuk 3), reputatievorming (hoofdstuk 4) en zelfevaluatie artistieke ontwikkeling (hoofdstuk 4) informatie worden afgeleid over artistieke ontwikkeling. In paragraaf 5.3.3 wordt hierop teruggekomen.

5.3 Beantwoording onderzoeksvragen

5.3.1 Gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid

Kunstenaars verschillen wat betreft de startpositie. Met name de groep niet-aanvragers is gemiddeld ouder en heeft al een langere loopbaan achter de rug dan de overige onderscheiden kunstenaars bij aanvang van de periode 1988-1992. Daarom zijn voor de analyses van het gebruik van instrumenten beeldende kunst in de perioden 1988-1992 en 1993-1997 alleen jonge, startende kunstenaars geselecteerd en is via weging gecorrigeerd voor verschillen in leeftijd en startpositie tussen de onderscheiden groepen kunstenaars.

De beeldende kunst instrumenten zijn in vier hoofdgroepen verdeeld:

- fondssubsidies: individuele subsidies (exclusief startstipendia), beroepskostenvergoedingen, basisstipendia;
- Kunst*Koop*Regeling: voorheen bekend onder de naam rentesubsidiereregeling;
- opdrachten en aankopen: procentageregeling, rijks- en museumaankopen, verruimd opdrachtenbeleid, praktijkbureau, kunst en bedrijf;

- lagere overheden: aankopen en opdrachten gemeenten en provincies; gegevens beschikbaar tot en met 1993.

Kunstenaars die in de periode 1988-1992 zijn afgewezen voor een startstipendium zijn in beide perioden minder zichtbaar, succesvol als kunstenaars die wel een startstipendium hebben ontvangen en kunstenaars die geen startstipendium hebben aangevraagd. Vanaf het eerste jaar dat zij actief zijn in het Rijksoverheidscircuit is dit het geval. In beide perioden maakt ‘slechts’ 20% van kunstenaars die zijn afgewezen voor een startstipendium gebruik van één van de andere instrumenten.

Kunstenaars die geen startstipendium hebben aangevraagd en zich min of meer direct op de overige instrumenten richten zijn in het eerste jaar van hun loopbaan beduidend succesvoller dan de andere kunstenaars. Dit voordeel verdwijnt echter snel en vanaf het derde jaar is het gebruik van instrumenten beeldende kunst te vergelijken met dat van de kunstenaars die zijn afgewezen voor een startstipendium.

Tabel 5.3: Percentage kunstenaars dat in de periode 1993-1997 gebruik heeft gemaakt van instrumenten beeldende kunstbeleid (gewogen).

	aantal	totaal gebruik	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden (1993)
startstipendium toegekend	420	63,3%	62,6%	8,6%	9,5%	2,9%
afwijzing startstipendium	1.639	21,2%	18,7%	3,4%	1,5%	1,2%
overig actief	2.015	22,4%	14,7%	5,1%	2,5%	1,7%

In de periode 1988-1992, de aanvraagperiode, zijn kunstenaars met een startstipendium tenminste even succesvol in het

Rijksoverheidscircuit als afgewezenen en niet-aanvragers en eerder nog wat succesvoller. Dat is opmerkelijk omdat een startstipendium ervoor bedoeld is om zich gedurende een korte periode niet op de ‘externe’ markt te hoeven oriënteren. Kijken we naar de loopbaan die wordt doorlopen dan zien we dat kunstenaars met een startstipendium vanaf het derde jaar van hun loopbaan met voorsprong meer succesvol, meer zichtbaar zijn dan de niet-aanvragers en afgewezenen. Het investeren in de eigen artistieke en professionele ontwikkeling aan het begin van de beroepsloopbaan lijkt zich te lonen. Dit beeld wordt nog versterkt wanneer we kijken naar het relatief prestigieuze instrument ‘aankopen en opdrachten’. Relatief gezien is daarin het verschil tussen kunstenaars met een startstipendium enerzijds en niet-aanvragers en afgewezenen anderzijds het grootst. Daar bovenop is de omzet die gemiddeld gemoeid is met een aankoop of opdracht bij kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen beduidend hoger dan bij niet-aanvragers en afgewezenen. Dit duidt er op dat binnen het circuit van aankopen en opdrachten het werk van kunstenaars met een startstipendium relatief hoog wordt aangeslagen en zij er relatief vaak in aanmerking komen voor de meer prestigieuze opdrachten.

Samengevat blijkt uit de administratieve gegevens dat ontvangers van een startstipendium in het begin van hun beroepsloopbaan reeds relatief succesvol zijn en dat dit in nog sterkere mate geldt voor het daaropvolgende deel van de beroepsloopbaan, met als resultaat meer inkomensvorming en meer erkenning dan de andere groepen kunstenaars. Deze conclusie komt overeen met de uitkomsten van de enquête.

5.3.2 Resultaten enquête

Kunstenaars die hebben gerespondeerd verschillen in leeftijd, geslacht en startjaar. Met name de responderende groep niet-aanvragers is ouder en is eerder gestart in het Rijksoverheidsircuit. Daarnaast hebben meer vrouwen die afgewezen zijn voor een startstipendium gerespondeerd. Daarom zijn alle gepresenteerde resultaten gewogen, zodat de drie typen kunstenaars vrijwel gelijk zijn wat betreft de verdelingen van leeftijd, geslacht en startjaar in het Rijksoverheidsircuit.

Kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen hebben vaker een postacademische opleiding in de beeldende kunsten gevolgd dan kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen. Tevens zijn ze minder vaak tijdelijk of definitief gestopt met het werken als professioneel beeldend kunstenaar en hebben ze een meer extern gerichte beroepsoriëntatie.

Naar de reputatievorming hebben we op drie manieren gekeken. Ten eerste is voor een aantal beroepsactiviteiten nagegaan hoeveel kunstenaars deze activiteiten hebben gedaan. Ten tweede is voor de kunstenaars die een bepaalde beroepsactiviteit hebben gedaan gekeken of er verschillen tussen de drie groepen kunstenaars bestaan in de frequentie van de beroepsactiviteit. Als laatste is van een steekproef uit de respons een CV gemaakt op basis van de antwoorden uit de enquête, waarna deze CV's ter beoordeling zijn voorgelegd aan een commissie van deskundigen.

Uit de vergelijking van het hebben gedaan van bepaalde beroepsactiviteiten blijkt dat meer kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen dan afgewezenen en niet-aanvragers in de periode 1993-1997 één of meerdere:

- tentoonstellingen hebben gehad in musea of andere presentatieruimten;
- publicaties hebben gehad
- keren hebben deelgenomen aan prijsvragen of competities;

- prijzen hebben ontvangen;
- subsidies hebben gehad;
- opdrachten hebben gehad;
- aankopen hebben gehad van musea of verzamelaars.

Gemiddeld hebben kunstenaars met een startstipendium 3,73 keer 'gescoord' op deze beroepsactiviteiten, afgewezenen 3,0 keer en niet-aanvragers 2,70 keer.

Zowel meer ontvangers als meer afgewezenen hebben tentoonstellingen in galleries en werk in stock gehad bij galleries en/of bemiddelaars dan niet-aanvragers.

Wat betreft de frequentie van de hiervoor genoemde beroepsactiviteiten blijkt dat ontvangers gemiddeld meer tentoonstellingen hebben gehad in galleries, bij meer galleries en/of bemiddelaars werk in stock hebben, meer prijzen hebben ontvangen voor het eigen werk, meer subsidies hebben ontvangen en aan meer musea of verzamelaars eigen werk hebben verkocht dan afgewezenen en niet-aanvragers. Ontvangers blijken tevens vaker te hebben deelgenomen aan prijsvragen of competities dan niet-aanvragers.

Ontvangers hebben niet meer lessen, lezingen, workshops of trainingen in de beeldende kunsten gegeven, maar wel op een hoger niveau, namelijk aan een hogeschool of academie voor beeldende kunsten. Kortom: kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen zijn zichtbaarder dan afgewezen kunstenaars en niet-aanvragers.

Voor een representatieve groep kunstenaars is op basis van de beroepsactiviteiten een CV gemaakt. De beroepsactiviteiten die in dat CV zijn meegenomen betreffen de volgens de kunstenaars zelf belangrijkste tentoonstellingen, publicaties, ontvangen prijzen, opdrachten en verkopen, werk in stock en lidmaatschappen van commissies en jury's beeldende kunst en kunstenaarsinitiatieven. Daarbij zijn meegenomen de jaren waarin de beroepsactiviteiten plaatsvonden, het onderscheid tussen solo- en

groepstentoonstellingen en de naam van de betrokken galeries, musea, opiniebladen, commissies en dergelijke.

De CV's zijn beoordeeld door een voor deze gelegenheid samengestelde commissie 'Erkenning'. In deze commissie hadden zitting:

- mevrouw T. Gubbels van de Boekmanstichting;
- de heer E. Hermida van Onderneming en Kunst;
- mevrouw M. Tuerlings van Trans Artists.

De commissie heeft de anonieme CV's beoordeeld op mate van erkenning/status op een zevenpunt-schaal met de volgende drie ijkpunten: 'totaal geen prestige (1)', 'gemiddeld prestige (4)' en 'uitmuntend prestige (7)'.

Aan de kunstenaars met een startstipendium is gemiddelde het hoogste prestige toegekend (4,3), gevolgd door niet-aanvragers (3,7) en afgewezenen (2,9). Deze verschillen zijn voornamelijk te herleiden tot het aantal kunstenaars waarvan de beroepsloopbaan door de commissie met een 'meer dan gemiddeld prestige' wordt beoordeeld.

Tenslotte is gekeken naar de omzet in verband met het werken als beeldend kunstenaar in de periode 1993-1997. De gemiddelde omzet per jaar van de kunstenaars met een startstipendium is beduidend hoger dan die van niet-aanvragers en afgewezenen. Ontvangers van een startstipendium hebben overigens ook de meeste beroepskosten, maar na aftrek van deze kosten hebben ontvangers nog steeds een hoger inkomen dan afgewezenen en niet-aanvragers.

Tabel 5.4: Overzicht van de gemiddelde zichtbaarheid, prestige van het CV en bruto-inkomsten in de periode 1993-1997 (gewogen)

	zichtbaarheid ^d	CV ²		bruto inkomsten/ omzet per jaar ³
		gemiddeld	meer dan gemiddeld prestige	
startstipendium toegekend	3,73	4,33	53,5%	27,03

afwijzing startstipendium	3,00	2,90	16,7%	12,71
overig actief/niet- aanvragers	2,70	3,70	25,6%	17,85

- 1 schaal waarbij 0 = 'geen zichtbaarheid' en 6 = 'maximale zichtbaarheid' (n=638)
2 schaal waarbij 1 = 'totaal geen prestige' en 7= 'uitmuntend prestige' (at random selectie 150 responderende kunstenaars)
3 gemiddeld aantal guldens * 1000 (n=501)

5.3.3 Artistieke ontwikkeling

Uit overwegingen van tijd en geld is er vanaf gezien om het werk van een selectie van kunstenaars te laten beoordelen ten aanzien van de doorgemaakte artistieke ontwikkeling. Toch kunnen indirect, met enige voorzichtigheid, enkele conclusies worden getrokken over de artistieke ontwikkeling die ontvangers van een startstipendium hebben doorgemaakt in vergelijking met afgewezenen en niet-aanvragers. Ontvangers zijn in de periode 1993-1997 beduidend succesvoller in het Rijksoverheidscircuit dan afgewezenen en niet-aanvragers. In dat subsidie-, aankopen- en opdrachtencircuit hebben veelal deskundigen zitting in beoordelingscommissies. Daarnaast heeft de Commissie erkenning bij de beoordeling van de CV's betreffende de beroepsloopbaan aan ontvangers gemiddeld een beduidend hoger prestige toegekend dan aan afgewezenen en niet-aanvragers. Er van uitgaande dat meer prestige (CV's) en meer succes in het subsidie-, aankopen- en opdrachtencircuit in ieder geval voor een deel samengaat met meer artistieke ontwikkeling, zou de conclusies kunnen worden getrokken dat de ontvangers zich in sterkere mate artistiek ontwikkeld hebben dan afgewezenen en niet-aanvragers.

In de enquête is kunstenaars gevraagd een oordeel te geven over de eigen artistieke ontwikkeling. In dit eigen oordeel verschillen ontvangers, afgewezenen en niet-aanvragers niet van elkaar. Dat zou echter te maken kunnen hebben met het hanteren van andere referentiekaders c.q. denkbeelden over artistieke ontwikkeling.

5.4 Resultaten samengevat

Op basis van de resultaten van ons onderzoek kan worden geconcludeerd kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen na verloop van tijd succesvoller zijn, wat betreft de reputatie- en inkomensvorming, dan kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die er geen hebben aangevraagd. Deze uitkomst komt deels overeen met en bouwt voort op uitkomsten van een kwalitatief onderzoek van het Fonds BKVB. Dit onderzoek bestond uit interviews met 52 kunstenaars, waarvan een deel een startstipendium heeft gehad en een ander deel dat hiervoor is afgewezen. Uit deze interviews is gebleken dat het startstipendium in belangrijke mate heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van het werk, want het creëert 'ruimte in het hoofd', geeft zelfvertrouwen, erkenning en financiële armslag. In de stipendiumperiode wordt veel geëxperimenteerd, geproduceerd en geëxposeerd.

Voor de geïnterviewde kunstenaars is het effect van een startstipendium dus evident, maar het is moeilijk te bepalen wanneer het effect zich voordoet. Sommigen hebben al tijdens de startstipendium-periode ideeën opgedaan die al in datzelfde jaar hun vruchten afwerpen. Ook komt het voor dat werk dat in die periode is ontstaan pas veel later geëxposeerd en succesvol blijkt. Volgens onze onderzoeksresultaten lijkt het startstipendium (ook) voor de periode van minimaal vijf jaar na het ontvangen van een startstipendium een positief effect te hebben op de inkomens- en reputatievorming. Kunstenaars die een startstipendium hebben ontvangen zijn in die periode namelijk zichtbaarder, hebben een loopbaan waaraan meer prestige wordt toegekend en hebben meer inkomsten als professioneel beeldend kunstenaar. Hier is in alle waarschijnlijkheid sprake van twee effecten. Enerzijds is er het effect van de kwaliteiten en talenten die de kunstenaars al hebben als zij het startstipendium toegekend krijgen. Dit criterium wordt tenslotte gehanteerd voor het besluit al dan niet een startstipendium toe te kennen. Anderzijds zijn deze kunstenaars door het startstipendium in staat gesteld zich rustig verder te ontwikkelen. Alleen zijn de beide effecten niet uit elkaar te trekken: het onderzoek is nu eenmaal geen zuiver experiment. In ieder geval lijkt de 'koestering' van talent succesvol te zijn geweest als het gaat om inkomsten- en reputatievorming op langere termijn.

Bijlagen

Bijlage 1

AANSCHRIJFBRIEF

uw kenmerk

ons kenmerk

doorkiesnummer

datum

hv/nb/oc/8 0263

013-466 2170

2 december 1999

secretariaat: 013-466 3175

onderwerp

Geachte heer, mevrouw,

Met deze brief wil IVA Tilburg, Instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek en -advies van de Katholieke Universiteit Brabant, u uitnodigen mee te doen aan een onderzoek over de *beroepsmatige en artistieke ontwikkeling* van beeldende kunstenaars in Nederland.

Het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB) heeft IVA Tilburg, gevraagd na te gaan wat de *startstipendia* van het Fonds BKVB op de langere termijn betekenen voor beeldende kunstenaars. We hebben *drie groepen* onderscheiden: 1) kunstenaars die *tussen 1988-1992* startstipendia hebben ontvangen, 2) kunstenaars die hier toen voor zijn afgewezen en 3) kunstenaars die deze stipendia toen niet hebben aangevraagd. U komt uit één van deze drie groepen. Bijgesloten vindt u een vragenlijst die gaat over uw beroepsmatig en artistieke ontwikkeling in de *periode 1993-1997*. Het Fonds BKVB wil de resultaten van het onderzoek gebruiken om af te wegen of stipendia in de huidige vorm het gewenste resultaat hebben en zo of er eventueel aanpassingen nodig zijn om dat resultaat te bereiken. Omdat de resultaten voor *beleid* worden gebruikt is het van groot belang dat zoveel mogelijk beeldende kunstenaars, met allen hun eigen specialisatie, beroepsverleden en beroepsoriëntatie, aan het onderzoek meedoen. Wij willen u daarom graag uitnodigen de vragenlijst in te vullen en aan ons terug te zenden!

Het onderzoek is een belangrijk instrument om inzicht te krijgen in de veelheid van factoren die het beroepsmatig en artistiek functioneren van beeldende

kunstenaars bepalen. Het onderzoek onderscheidt zich van ander onderzoek door het *brede perspectief*. De vragenlijst gaat bijvoorbeeld ook over hoe u tegen uw beroep aankijkt en hoe u zelf vindt dat uw werk zich ontwikkeld heeft. Ook als u op dit moment niet meer (voornamelijk) werkzaam bent als beeldende kunstenaar kunt u de vragenlijst invullen!

Uw gegevens worden *strikt vertrouwelijk* behandeld. Ook het Fonds BKVB krijgt geen inzage in uw persoonlijke gegevens. Voor een verdere toelichting op de manier waarop we met uw gegevens omgaan kunt u de eerste twee pagina's van de vragenlijst raadplegen. Hierin staan ook het doel van het onderzoek, de opzet van de vragenlijst en enkele aanwijzingen voor het invullen.

Wij hopen dat u wilt mee werken aan dit voor uw beroepsgroep zeer belangrijke onderzoek. U kunt de ingevulde vragenlijst in de bijgevoegde portvrije enveloppe terugzenden. Bij voorbaat *dank* voor uw medewerking!

Hoogachtend,

Henk Vinken
IVA Tilburg/Sectie Onderwijs & Cultuur

Bijlage 2

Respondentnummer:

Onderzoek naar de effecten van subsidies voor
de beroepsmatige en artistieke ontwikkeling van
beeldende kunstenaars

Toelichting op de vragenlijst

1 Inleiding

In opdracht van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB) doet het IVA Tilburg, Instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek en -advies van de Katholieke Universiteit Brabant, onderzoek naar de effecten van subsidies voor de beroepsmatige en artistieke ontwikkeling van beeldende kunstenaars. Doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de factoren die samenhangen met het beroepsmatig en artistiek functioneren van een beeldende kunstenaar. We hebben drie groepen kunstenaars onderscheiden: kunstenaars die in de periode 1988-1992 een startstipendium van het Fonds BKVB hebben ontvangen, kunstenaars die hiervoor zijn afgewezen en kunstenaars die deze subsidie niet in deze periode hebben aangevraagd. U komt uit één van deze groepen. Zoals u kunt zien gaan de vragen in deze vragenlijst over de beroepsmatige en artistieke ontwikkeling in de periode 1993-1997. Aangezien de uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt bij het te voeren beleid is het van het allergrootste belang dat u deelneemt aan dit onderzoek. Wij hopen dan ook van harte dat u dit zult doen.

2 Vertrouwelijk

Uw gegevens worden strikt vertrouwelijk behandeld. IVA Tilburg heeft zich gebonden aan de VBO-gedragscode persoonsregistratie. Dit betekent dat verstrekte gegevens onder geen enkele voorwaarde op het niveau van individuele personen openbaar worden gemaakt. De code houdt tevens in dat gegevens uitsluitend voor wetenschappelijk onderzoek en dus **niet** voor commerciële doeleinden worden gebruikt.

Er worden geen gegevens aan derden verstrekt die te herleiden zijn tot individuele personen. Ook het Fonds BKVB, de opdrachtgever van het onderzoek, zal **geen** inzage krijgen in de gegevens die te herleiden zijn tot individuele personen. De gegevens kunnen worden gearhiveerd in de data-archieven van het NIWI, Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten, waar ze uitsluitend voor wetenschappelijk onderzoek ter beschikking worden gesteld, opnieuw zonder dat de gegevens tot individuele personen te herleiden zijn.

Op de voorzijde van de vragenlijst staat een nummer. Deze code is **onmisbaar** voor de verwerking van de gegevens. Met de code weet IVA Tilburg uit welk deel van de steekproef uw teruggezonden vragenlijst komt. De code geeft IVA Tilburg de kans achteraf te controleren of de respons afwijkt van de steekproef en dus of het onderzoek een betrouwbaar beeld geeft van de werkelijkheid. Uiterlijk een half jaar na afronding van het onderzoek worden alle naamgegevens door het IVA vernietigd.

3 Opzet vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit verschillende onderdelen:

- I Vragen over kenmerken van uw beroep als beeldend kunstenaar, zoals het jaar waarin u bent gaan werken en de ruimtelijke en technische faciliteiten die u ter beschikking staan. Ook zijn er vragen voor diegenen die niet langer als beeldend kunstenaar actief zijn.
- II Vragen over beroepsactiviteiten en de erkenning als beeldend kunstenaar, bij voorbeeld via exposities, publikaties, prijzen, subsidies, opdrachten en aankopen.
- III Vragen over inkomsten en uitgaven in verband met het beeldend kunstenaarschap.
- IV Vragen naar uw oordeel over de ontwikkeling in uw werk en de waardering die u hiervoor ontvangt.
- V Vragen over achtergrondkenmerken, zoals leeftijd, vooropleiding en kunstopleiding.

4 Aanwijzingen voor het invullen

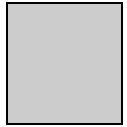
4.1 Soorten vragen

@ Vragen met vaste antwoordmogelijkheden

Deze vragen kennen steeds twee of meer antwoordmogelijkheden, waarvan u er één als het meest van toepassing kiest. Dat maakt u kenbaar door het cijfer achter (of onder) het gekozen antwoord te omcirkelen.

Voorbeeld:

Bent u op dit moment werkzaam als professioneel beeldend kunstenaar?	ja	1
	nee	2

In een aantal gevallen zijn meerdere antwoorden mogelijk. Dit wordt dan expliciet vermeld.

@ Vragen met een beoordelingsschaal

Ook hier omcirkelt u één cijfer onder het antwoord dat u het meest van toepassing vindt.

Voorbeeld:

De volgende uitspraken gaan over uw beroepsoriëntatie en over hoe u inhoud en betekenis aan uw beroep geeft. U kunt voor elke uitspraak aangeven in welke mate deze uitspraak voor u belangrijk of onbelangrijk is.	zeer belangrijk	belangrijk	niet belangrijk/niet onbelangrijk	onbelangrijk	zeer onbelangrijk
g. Contacten onderhouden met andere kunstenaars en representanten van de kunstwereld	1	2	3	4	5

@ Enkele open vragen, waarbij u in uw eigen uw antwoorden kunt formuleren.

Voorbeeld:

Wat is de belangrijkste reden (geweest) om (tijdelijk of definitief) te stoppen als beeldend kunstenaar?	(invullen met de hand)
--	------------------------

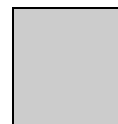

4.2 Doorverwijzingen

Soms wordt u in de vragenlijst doorverwezen naar een andere vraag. Dit wordt kenbaar gemaakt met een pijl achter het betreffende antwoord en het nummer van de vraag waarmee u verder kunt gaan.

Voorbeeld:

Heeft u tussen 1993 en 1997 wel eens op uitnodiging deelgenomen aan prijsvragen of competitie?	ja	1	→ 24
	nee	2	

Indien u op de vraag 'ja' hebt geantwoord kunt u doorgaan met vraag 24.

4.3 Grijs kolommen

Op de grijze kolommen rechts van de vragen hoeft u niet te letten; deze dienen voor de automatische verwerking van uw antwoorden.

5 Terugzending

Na het invullen van de vragenlijst kunt u deze in de bijgevoegde portovrije antwoordenvolp naar het IVA terugsturen.

6 Inlichtingen

Mocht u problemen bij het invullen van de vragenlijst of andere vragen/opmerkingen hebben, dan kunt u altijd bellen met Henk Vinken, sectie Onderwijs & Cultuur, telefoon 013-4662170 (email h.vinken@kub.nl, telefoon secretariaat 013-4663175, fax 013-4662519). U kunt ook contact opnemen met Henri Senders (telefoon 013-4662787 of email h.senders@kub.nl) of met Martine Wiekeraad (telefoon 013-4662728 of email m.j.a.wiekeraad@kub.nl).

Dr. H. Vinken
IVA Tilburg
Sectie Onderwijs & Cultuur
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

I. We beginnen de vragenlijst met een aantal vragen over uw beroep als beeldend kunstenaar								
1.	Bent u op dit moment werkzaam als professioneel beeldend kunstenaar ?	ja	1				→ 3a	Rec. 1 (1) Resp.n r. (2-7) 8
		nee, tijdelijk gestopt	2					
		nee, definitief gestopt	3					
2a.	Wat was de laatste aaneengesloten periode waarin u werkzaam bent geweest als professioneel beeldend kunstenaar?	van 19:					9-10	
		tot 19:					11-12	
2b.	In welke specialisatie/discipline?						13-14	
2c.	Wat is de belangrijkste reden (geweest) om (tijdelijk of definitief) te stoppen als beeldend kunstenaar?						→ 4	15-16
3a.	Vanaf welk jaar bent u werkzaam als professioneel beeldend kunstenaar?	vanaf 19:						17-18
3b.	Wat is uw huidige specialisatie/discipline?						19-20	
4.	Over welke faciliteiten beschikt u (kolom 1) en in hoeverre u daar tevreden over bent (kolom 2)?	beschikt over...		oordeel over kwaliteit en omvang				
		nee	ja	onvol- doende	redeli- jk	goed		
	a. een eigen werkruimte, atelier, studio?	2	1→	1	2	3	21-22	
	b. Eigen technische apparatuur?	2	1→	1	2	3	23-24	
5.	Zijn er persoonlijke omstandigheden geweest die uw beroepsmatig functioneren tussen 1993 en 1997 (tijdelijk) belemmerd hebben en zo ja in welke mate heeft dit een rol gespeeld?	nee	1	ja, in beperkte mate	2	ja, enigszins	3	25
		ja, in sterke mate	4	ja, in zeer sterke mate	5			

II. Het tweede onderdeel van de vragenlijst gaat over uw beroepsactiviteiten in de periode 1993-1997					
6a.	Zijn er tussen 1993 en 1997 tentoonstellingen van uw werk geweest in (een) galerie(s) en zo ja, hoe vaak?	nee	00	→ 7a keer	26-27
		ja, namelijk	__		
6b.	In welke galerie(s) heeft u werk tentoongesteld (kolom 1), in welk(e) jaar (jaren) was dat (kolom 2) en ging het om een solo- of groepstentoonstelling (kolom 3)? (zou u de tien belangrijkste kunnen noemen)				
	naam galerie	jaar	soort tentoonstelling		
			solo	groep	
	1.	199_	1	2	28-32
	2.	199_	1	2	33-37
	3.	199_	1	2	38-42
	4.	199_	1	2	43-47
	5.	199_	1	2	48-52
	6.	199_	1	2	53-57
	7.	199_	1	2	58-62
	8.	199_	1	2	63-67
	9.	199_	1	2	68-72
	10.	199_	1	2	73-77
7a.	Zijn er tussen 1993 en 1997 tentoonstellingen van uw werk geweest in musea of andere presentatieruimten (kunstruimte, instelling, bedrijf etc.) en zo ja, hoe vaak?	nee	00	→ 8 keer	Rec. 2 8-9
		ja, namelijk	__		
7b.	In welk museum/presentatieruimte heeft u werk tentoongesteld (kolom 1), in welk(e) jaar (jaren) was dat (kolom 2) en ging het om een solo- of groepstentoonstelling (kolom 3)? (zou u de tien belangrijkste kunnen noemen)				
	naam museum/andere presentatieruimte	jaar	soort tentoonstelling		
			solo	groep	
	1.	199_	1	2	10-14
	2.	199_	1	2	15-19
	3.	199_	1	2	20-24
	4.	199_	1	2	25-29
	5.	199_	1	2	30-34

	6.	199_	1	2		35-39
	7.	199_	1	2		40-44
	8.	199_	1	2		45-49
	9.	199_	1	2		50-54
	10.	199_	1	2		55-59
8.	Is er tussen 1993 en 1997 over uw werk gepubliceerd in overzichts-catalogi of monografieën ('ledenboeken' van verenigingen niet meerekenen)?		ja nee	1 2		60
9a.	Is er tussen 1993 en 1997 over uw werk gepubliceerd in de Nederlandse of de buitenlandse media (vak-, opinie- of dagbladen, radio, televisie, internet etc.) en zo ja, hoevaak?		nee ja, namelijk	00 --	→ 10a keer	61-62
9b.	In welke media (kolom 1) en in welke jaar was dat (kolom 2)? (zou u de vijf belangrijkste kunnen noemen)					
	naam vak-, opinie- of dagbladen, radio, televisie, internet etc.			jaar		
	1.			199_		63-66
	2.			199_		67-70
	3.			199_		71-74
	4.			199_		75-78
	5.			199_		79-82
10a.	Heeft u tussen 1993 en 1997 prijzen ontvangen voor uw werk, en zo ja, hoevaak?		nee ja, namelijk	00 --	→ 11a keer	Rec. 3 8-9
10b.	Welke prijzen waren dat (kolom 1) en in welke jaar was dat (kolom 2)? (zou u de vijf belangrijkste kunnen noemen)					
	naam prijs			jaar		
	1.			199_		10-12
	2.			199_		13-15
	3.			199_		16-18
	4.			199_		19-21
	5.			199_		22-24
11a.	Heeft u tussen 1993 en 1997 wel eens deelgenomen aan prijsvragen of competities, en zo ja, hoevaak?		nee ja, namelijk	00 --	→ 12a keer	25-26

11b . Welke prijsvraag/competitie (**kolom 1**), in welk jaar (**kolom 2**) en met welk resultaat was dat (**kolom 3**)? (zou u de **vijf** belangrijkste kunnen noemen)

naam prijsvraag/competitie	jaar	resultaat		
		toegekend	niet toegekend	
1.	199_	1	2	27-30
2.	199_	1	2	31-34
3.	199_	1	2	35-38
4.	199_	1	2	39-42
5.	199_	1	2	43-46

12a.	Heeft u tussen 1993 en 1997 subsidies (al dan niet van Fonds BKVB, provincies, gemeenten e.d.) gehad en zo ja, hoe vaak?	nee ja, namelijk	00 --	→ 13a keer	47-48	
12b.	Welke subsidie(s) was (waren) (kolom 1) en in welk jaar was dat (kolom 2) en wie was de subsidieverstrekker (kolom 3)? (zou u de vijf belangrijkste kunnen noemen).					
	naam subsidie	jaar	naam subsidieverstrekker			
	1.	199_		49-53		
	2.	199_		54-58		
	3.	199_		59-63		
	4.	199_		64-68		
	5.	199_		69-73		
13a.	Heeft u tussen 1993 en 1997 opdrachten gehad en zo ja, hoe vaak?	nee ja, namelijk	00 --	→ 14a keer	74-75	
13b.	Van wie heeft u deze opdrachten (kolom 1) en in welk jaar heeft u deze gehad (kolom 2)? (zou u de vijf belangrijkste kunnen noemen)					
	naam opdrachtgever	jaar				
	1.	199_	76-78			
	2.	199_	79-81			
	3.	199_	82-84			
	4.	199_	85-87			
	5.	199_	88-91			
14a.	Heeft u tussen 1993 en 1997 werk verkocht aan musea voor beeldende kunst of verzamelaars en zo ja, aan hoeveel musea of verzamelaars	nee ja, aantal musea/ verzamelaars:	00 --	→ 15a	Rec. 4 8-9	
14b.	Welke musea/ verzamelaars (kolom 1), in welke plaats (kolom 2), in welk jaar (kolom 3) en op welke manier was (via galerie/kunst- bemiddelaar, af ateliers of anders: kolom 4) (zou u de tien belangrijkste kunnen noemen)					
	naam musea/verzamelaar	vestigingsplaats	jaar	verkoopwijze		
				via galerie/bemiddelaar	rechtstreeks	andere
	1.		199_	1	2	3
	2.		199_	1	2	3
				10-17		
				18-25		

3.		199_	1	2	3	26-33
4.		199_	1	2	3	34-41
5.		199_	1	2	3	42-49
6.		199_	1	2	3	50-57
7.		199_	1	2	3	58-65
8.		199_	1	2	3	66-73
9.		199_	1	2	3	74-81
10.		199_	1	2	3	82-89

15a.	Was er tussen 1993 en 1997 werk van u in stock bij één of meerdere galeriës en/of kunstbemiddelaars (art consultancy, kunstuitleen) en zo ja, bij hoeveel galeriës/kunstbemiddelaars was dat?		nee	00	→	Rec. 5
			ja, aantal galeriës/bemiddelaars:	__	16a	8-9

15b.	Bij welke galerie/ kunstbemiddelaar (kolom 1), in welke plaats (kolom 2) en in welke periode (kolom 3) was dat? (zou u de vijf belangrijkste kunnen noemen)					
	naam galerie/kunstbemiddelaar	vestigingsplaats	periode			
	1.		van 199_	tot 199_		10-17
	2.		van 199_	tot 199_		18-25
	3.		van 199_	tot 199_		26-33
	4.		van 199_	tot 199_		34-41
	5.		van 199_	tot 199_		42-49

16a.	Heeft u tussen 1993 en 1997 lessen, lezingen, workshops of trainingen in beeldende kunsten gegeven?		ja	1		50
			nee	2	→	17a

16b.	Gaf u les, lezingen, workshops of trainingen:	ja	nee		
	a. aan een hogeschool/academie voor beeldende kunsten?	1	2		51
	b. aan een school voor voortgezet onderwijs?	1	2		52
	c. aan een school voor basisonderwijs?	1	2		53
	d. aan een instituut voor kunstzinnige vorming/volwasseneducatie?	1	2		54
	e. in club/buurthuis?	1	2		55
	f. in eigen ruimte aan privé-leerlingen?	1	2		56
	g. anders, namelijk:.....	1	2		57

17a.	Was u tussen 1993 en 1997 lid van een kunstenaarsinitiatief?		ja	1	
------	---	--	----	---	--

	(geen atelier- /kunstenaarsvakvereniging)	nee	2	→ 18a	58
17b	Welk kunstenaarsinitiatief was dat en in welke periode? (zou u de drie belangrijkste kunnen noemen)				
	naam kunstenaarsinitiatief	periode			
	1.	van 199_	tot 199_		59-62
	2.	van 199_	tot 199_		63-66
	3.	van 199_	tot 199_		67-70
18a	Was u tussen 1993 en 1997 lid van een beoordelings-, aankoop- of adviescommissie in beeldende kunsten op:	ja	nee		
	a. internationaal niveau?	1	2		71
	b. landelijk niveau?	1	2		72
	c. provinciaal niveau?	1	2		73
	d. gemeentelijk niveau?	1	2		74
	e. een ander niveau, namelijk:.....	1	2		75
	Indien 5 keer nee → vraag 19a.				
18b	Indien u commissielid was: Welke commissie(s) was (waren dat) en in welke periode? (zou u de drie belangrijkste kunnen noemen)				
	naam beoordelings-, aankoop- of adviescommissie	periode			
	1.	van 199_	tot 199_		76-80
	2.	van 199_	tot 199_		81-85
	3.	van 199_	tot 199_		86-90
19a.	Was u tussen 1993 en 1997 lid van jury's voor prijzen of prijsvragen?	ja	1		Rec. 6
		nee	2	→ 20	8
19b.	Welke jury en welk jaar was dat? (zou u de drie belangrijkste kunnen noemen)				
	naam jury	jaar			
	1.	199_			9-11
	2.	199_			12-14
	3.	199_			15-17
20.	Hoeveel uur per week besteedt u gemiddeld aan werk per week (al dan niet als beeldend kunstenaar)?	gemiddeld aantal uren per week			
	a. Maken van beeldende kunst	---			18-19
	b. Lessen, lezingen, workshops, trainingen	---			20-21
	c. Commissie- en advieswerk	---			22-23
	d. Andere werkzaamheden als beeldend kunstenaar	---			24-25
		---			26-27

e. Ander betaald werk (niet als beeldend kunstenaar)	
f. Totaal aan werk (al dan niet als beeldend kunstenaar)	—

28-29

III. In het volgende willen we u vragen een **SCHATTING** te geven van de ontwikkeling van uw inkomsten en uitgaven in verband met uw beroep als beeldend kunstenaar.

21 Kunt u voor elk jaar **tussen 1993 en 1997** een **SCHATTING** geven van uw bruto-inkomsten **puur uit uw beroep als beeldend kunstenaar (eerste kolom)?** Bruto wil zeggen **zonder aftrek van beroepskosten** of andere uitgaven, maar wel **na aftrek van afdrachten** aan galeriën e.d. S.v.p. geen inkomsten meenemen uit ander betaald werk, dat wil zeggen uit werk dat geen verband houdt met uw beeldend kunstenaarschap. Kunt u vervolgens aangeven wat de bron was die voornamelijk aan deze inkomsten uit uw beroep als beeldend kunstenaar bijdroeg (**kolom 2**)? Leest u a.u.b. bij elke inkomstenbron eerst onderstaande toelichting

	bruto-inkomsten per jaar als beeldend kunstenaar afgerond op f 1000 (SCHATTING)	voornaamste bron van inkomsten (s.v.p. één code omcirkelen)						
		Subsidies ¹	Opdrachten ²	Verkopen ³	Gebruiksrechten uitleen ⁴	Lesgeven ⁵	Commissie-/advieswerk ⁶	Overig ⁷
a. 1993	f	1	2	3	4	5	6	7
b. 1994	f	1	2	3	4	5	6	7
c. 1995	f	1	2	3	4	5	6	7
d. 1996	f	1	2	3	4	5	6	7
e. 1997	f	1	2	3	4	5	6	7

30-36
37-43
44-50
51-57
58-64

Toelichting inkomstenbronnen

- 1 *Hier worden alle **subsidies** bedoeld, dus zowel subsidies van bijvoorbeeld het Fonds BKVB als bij voorbeeld subsidies van provincies, gemeenten of andere instellingen. Niet bedoeld wordt financiële ondersteuning die u eventueel van particulieren ontvangt*
- 2 *Hieronder worden alle soorten **opdrachten** verstaan: opdrachten via (percentage)regelingen van de rijksoverheid (bij voorbeeld via het Praktijkbureau Beeldende Kunst, Mondriaanstichting of Rijksgebouwendienst), van provincies of van gemeenten, opdrachten van Kunst en Bedrijf of andere instellingen, opdrachten van musea of bedrijven of opdrachten van particulieren.*
- 3 *Onder verkopen verstaan we alle **verkopen** van beeldende kunstwerken **ongeacht** het soort koper of het soort 'kanaal' waarlangs deze werken zijn verkocht (via galeriën of kunsthandel, kunstbemiddelaars, artotheken/kunstuitleeninstellingen, rechtstreek af atelier of anderszins). NB: Het gaat om bedragen die u 'in handen' heeft gekregen: dus na aftrek van afdrachten aan galeriën of bemiddelaars.*

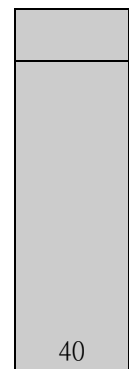

	volgende punten vergelijkt met dat uit de periode 1993-1997	sterk veranderd	weinig veranderd	veranderd			
	a. Stijl/beeldtaal	1	2	3		8	
	b. Genre	1	2	3		9	
	c. Techniek	1	2	3		10	
	d. Medium	1	2	3		11	
	e. Vorm	1	2	3		12	
	f. Inhoud	1	2	3		13	
24.	De volgende uitspraken gaan over uw beroepsoriëntatie en over hoe u inhoud en betekenis aan uw beroep geeft. U kunt voor elke uitspraak aangeven in welke mate deze uitspraak voor u belangrijk of onbelangrijk is.	zeer belangrijk	belangrijk	neutraal	onbelangrijk	zeer onbelangrijk	
	a. Ontwikkelen van een eigen stijl/beeldtaal	1	2	3	4	5	14
	b. Overbrengen, uitdrukken van een idee	1	2	3	4	5	15
	c. Stimuleren van de verkoop	1	2	3	4	5	16
	d. Bijdragen aan de ontwikkeling van het vak	1	2	3	4	5	17
	e. Streven naar exposities	1	2	3	4	5	18
	f. Ontwikkeling van een eigen oeuvre	1	2	3	4	5	19
	g. Contacten onderhouden met andere kunstenaars en representanten van de kunstwereld	1	2	3	4	5	20
	h. Een kritische houding tegenover het eigen werk	1	2	3	4	5	21
25.	In hoeverre bent u het met de volgende uitspraken eens of oneens?	zeer me eens	mee eens	neutraal	niet me eens	helemaal niet me eens	
	a. Het bewaren van een kritische afstand tot de kunstwereld is essentieel voor het maken van goede kunst	1	2	3	4	5	22
	b. Deelname aan de kunstwereld is een noodzaak voor succes als kunstenaar	1	2	3	4	5	23

	c. Het is voor een kunstenaar essentieel dat zijn werk aandacht krijgt van een ruime kring van mensen	1	2	3	4	5		24
	d. Kunstenaars moeten in staat zijn in de behoeften op de kunstmarkt te voorzien	1	2	3	4	5		25
	e. De markt is voor echte kunstenaars niet belangrijk	1	2	3	4	5		26
	f. Inzicht in de markt is een voorwaarde voor een succesvol kunstenaarschap	1	2	3	4	5		27
	g. Ik geef de voorkeur aan volkomen vrijheid in mijn werk boven een ruim inkomen	1	2	3	4	5		28
	h. Ik verwacht in de toekomst hoofdzakelijk als autonoom kunstenaar werkzaam te zijn	1	2	3	4	5		29
	i. Een kunstenaar moet actief bezig zijn met het verwerven van erkenning voor zijn werk	1	2	3	4	5		30
	j. Om in mijn levensonderhoud te kunnen voorzien zal ik in de toekomst wel gedwongen zijn om ook ander werk te doen	1	2	3	4	5		31
<p>V. Als laatste onderdeel een paar vragen over uw opleiding en andere persoonskenmerken. Dit is ook een belangrijk onderdeel. We kunnen met de antwoorden het effect van het krijgen van subsidies afzetten tegen het effect van uw vooropleiding, uw ervaringsjaren of zelfs het artistiek milieu waaruit u eventueel voortkomt. Verder kunnen we zo zien of de onderzoeksresultaten betrouwbaar zijn.</p>								
26.	Welke opleidingen heeft u gevolgd (kolom 1) en welke heeft u met een diploma afgesloten (kolom 2)? (u kunt meerdere antwoorden geven).	Opleiding gevolgd?		Met diploma afgesloten?				
		nee	ja	ja	nee			
	a. Lagere school	2	1→	1	2	32-33		
	b. Lager beroepsonderwijs (LBO)	2	1→	1	2	34-35		
	c. Lager middelbaar onderwijs (MULO/ULO/MAVO)	2	1→	1	2	36-37		
	d. middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	2	1→	1	2	38-39		
	e. Hoger algemeen vormend onderwijs (HAVO, MMS, HBS)	2	1→	1	2	40-41		
	f. Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO/Atheneum/Gymnasium)	2	1→	1	2	42-43		
	g. Hoger beroepsonderwijs (HBO)	2	1→	1	2	44-45		
	h. Universiteit (WO)	2	1→	1	2	46-47		
27a.				ja	1	48		

	Heeft u opleiding(en) gevolgd op het gebied van beeldende kunsten?	nee	2	→	28a		
27b	Welke opleiding(en) is (zijn) dat? U kunt hieronder de naam van het instituut invullen (kolom 1), de vestigingsplaats van het instituut (kolom 2), de periode dat u deze opleiding gevolgd heeft (kolom 3), of u een diploma heeft behaald (kolom 4) en zo ja, wanneer (kolom 5) en in welke afstudeer richting (kolom 6) (noem s.v.p. de twee belangrijkste).						
	naam instituut	vestigingsplaats	periode		diploma behaald	jaar diploma	afstudeer-richting
			van	tot	nee	ja	
	1.		19__	19__	2	1→	19__
	2.		19__	19__	2	1→	19__
28a.	Heeft u postacademische opleidingen in de beeldende kunsten gevolgd?				ja	1	Rec. 8
					nee	2	→ 29
28b.	Welke postacademische opleiding(en) was(waren) dat en in welke periode? (kunt u de twee belangrijkste noemen)						
	naam postacademische opleiding				periode		
	1.				van 19:__	tot 19:__	9-13
	2.				van 19:__	tot 19:__	14-18
29.	Zijn er meer kunstenaars in uw directe familie : ouders, grootouders, ooms en tantes, broers en zusters? (reken als kunstenaars ook andere artistieke beroepen dan beeldende kunstenaars, zoals schrijvers, musici, dansers, acteurs, vormgevers, fotografen, filmers etc.)		nee		0		
			ja, 1 kunstenaar		1		
			ja, 2 kunstenaars		2		
			ja, meer dan 2, nl....		aantal	:	
			(aantal invullen s.v.p.)		: __		19
30.	Wat is de hoogste opleiding die uw vader en moeder met een diploma hebben afgesloten?				Vader	Moeder	
	a. Lagere school				1	1	20-21
	b. Lager beroepsonderwijs (LBO)				2	2	22-23
	c. Lager middelbaar onderwijs (MULO/ULO/MAVO)				3	3	24-25
	d. Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)				4	4	26-27
	e. Hoger algemeen vormend onderwijs (HAVO, MMS, HBS)				5	5	28-29
	f. Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO/Atheneum/Gymnasium)				6	6	30-31
	g. Hoger beroepsonderwijs (HBO)				7	7	32-33
	h. Universiteit (WO)				8	8	34-35
31.	Bent u een man of een vrouw?		man		1		
			vrouw		2		36
32.	Wat is uw geboortjaar?		19:				37-38
33.	Wat is uw nationaliteit?		Nederlandse nationaliteit		1		39

		andere nationaliteit	2
34.	Wat is de samenstelling van uw huis-houden?	alleenwonend zonder zorg voor kinderen	1
		alleenwonend met zorg voor kinderen	2
		samenwonend (gehuwd of ongehuwd) zonder zorg voor kinderen	3
		samenwonend met zorg voor kinderen	4

Dit is het einde van de vragenlijst. Wij danken u hartelijk voor uw medewerking. U kunt de vragenlijst terugzenden in de bijgevoegde portovrije enveloppe.

Bijlage 3

GEBRUIK EN OMZET INSTRUMENTEN BEELDENE
KUNSTBELEID

Bijlage 3.1: Bruto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997.

	aantal	niet-actief	uitsluitend afwijzingen	toekenning, aankoop, opdracht	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden	indien toekenning/aankoop/opdracht		
									aantal instrumenten	aantal jaren	omzet (x 1000)
Periode 1988-1992											
ontvangers	458	-	-	43,2%	35,2%	8,3%	9,4%	10,5%	1,46	2,02	25,8
afgewezenen	1.805	-	-	20,3%	13,7%	4,3%	1,7%	6,4%	1,26	1,85	14,4
niet-aanvragers	8.640	-	-	68,3%	28,0%	26,3%	14,4%	31,5%	1,47	2,21	28,9
Periode 1993-1997											
ontvangers	458	22,9%	12,2%	64,9%	63,8%	8,7%	9,4%	3,1%	1,31	2,28	85,6
afgewezenen	1.805	56,0%	23,9%	20,3%	17,5%	3,2%	1,5%	1,3%	1,17	1,99	59,2
niet-aanvragers	8.640	58,3%	14,8%	26,9%	14,6%	12,4%	5,8%	3,5%	1,35	2,20	59,8

Bijlage 3.2: Bruto omzet instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997.

	aantal	start- stipendium	fonds- subsidies	Kunst-Koop- Regeling	opdrachten/ aankopen	lagere overheden	omzet
Periode 1988-1992							
ontvangers	458	38.108	8.911	509	1.227	542	49.297 (11.189)
afgewezenen	1.805	0	2.268	199	191	265	2.923 (2.923)
niet-aanvragers	8.640	0	7.273	6.215	3.608	2.689	19.785 (19.785)
Periode 1993-1997							
ontvangers	458	1.783	49.620	630	2.903	305	55.241 (53.458)
afgewezenen	1.805	116	11.000	227	153	52	11.549 (53.458)
niet-aanvragers	8.640	24	10.426	2.428	1.803	313	14.995 (14.970)

kolom omzet: totale groep (inclusief niet-gebruikers) met tussen haakjes omzet, exclusief startstipendium

Bijlage 3.3: Netto gebruik instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997.

	aantal	niet-actief	uitsluitend afwijzingen	toekenning, aankoop, opdracht	fonds-subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden	indien toekenning/aankoop/opdracht			
									aantal instrumenten	aantal jaren	omzet (x 1000)	
Periode 1988-1992												
ontvangers	420	-	-	41,2%	34,3%	6,7%	8,8%	10,2%	1,5	2,0	262,0	
afgewezenen	1.639	-	-	21,0%	14,2%	4,0%	1,8%	6,5%	1,3	1,9	153,0	
niet-aanvragers	2.015	-	-	41,7%	25,3%	9,7%	6,1%	10,8%	1,3	1,8	18,5	
Periode 1993-1997												
ontvangers	420	23,3%	13,4%	63,3%	62,6%	8,6%	9,5%	2,9%	1,32	2,29	87,3	
afgewezenen	1.639	56,1%	22,7%	21,2%	18,7%	3,4%	1,5%	1,2%	1,17	1,99	60,0	
niet-aanvragers	2.015	58,9%	18,7%	22,4%	14,7%	5,1%	2,5%	1,7	1,19	2,06	66,7	

Bijlage 3.4: Netto omzet instrumenten beeldende kunstbeleid 1988-1992 en 1993-1997.

Periode 1988-1992	aantal	startstipendium	overige individuele subsidies	Kunst-Koop-Regeling	opdrachten/aankopen	lagere overheden	totale omzet
ontvangers	420	38.122	8.587	412	1.253	525	48.899 (10.077)
afgewezenen	1.639	0	2.553	218	187	266	3.225 (3.225)
niet-aanvragers	2.015	0	5.924	685	596	489	7.696 (7.696)
Periode 1993-1997							
ontvangers	420	1.862	49.408	617	3.005	228	55.120 (53.258)
afgewezenen	1.639	120	11.996	253	187	50	12.606 (12.486)
niet-aanvragers	2.015	270	11.932	657	319	92	13.270 (13.000)

kolom omzet: totale groep (inclusief niet-gebruikers) met tussen haakjes omzet, exclusief startstipendium

Bijlage 4

VERANTWOORDING BEOORDELING CV'S

Verantwoording commissie erkenning in het kader van het onderzoek van het IVA Tilburg naar effecten van Startstipendia van het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst

"De commissie hecht er aan haar werkwijze en methode in de beoordeling van de mate van erkenning van de deelnemers aan het onderzoek te expliciteren. In eerste instantie kreeg de commissie afzonderlijke lijsten ter beoordeling voorgelegd van verschillende vormen van erkenning: galleries, musea/presentatieruimtes, Nederlandse en buitenlandse media, prijzen, prijsvragen/competities, subsidies, opdrachten, aankopen door musea/verzamelaars, in stock galleries/bemiddelaars, lidmaatschappen kunstenaarsinitiatieven, (beoordelings-, aankoop- of advies-)commissies en jury's. De lijsten waren de neerslag van de antwoorden van de respondenten op vragen naar hun beroepsactiviteiten. Van de commissie werd een oordeel gevraagd over de mate van belangrijkheid van deze verschillende vormen van erkenning variërend van 'van geen belang' tot 'zeer veel belang' vanuit het uitgangspunt dat niet elke vorm van erkenning hetzelfde gewicht in de schaal legt. De commissie besloot tijdens haar eerste bijeenkomst dat een dergelijke beoordeling niet zinvol was omdat een context ontbrak. Een dergelijke beoordeling heeft weinig zin zonder inzage in het CV van een kunstenaar waarbinnen de verschillende vormen van erkenning een - al dan niet consistent - totaalbeeld van de mate van erkenning opleveren.

Tijdens een drietal vervolgbijeenkomsten werden van een, door het IVA gemaakte, representatieve selectie van 160 (150 en 10 reserve dus totaal 160) kunstenaars anonieme CV's bekeken en beoordeeld op mate van erkenning/status op een zevenpuntsschaal met de volgende drie ijkpunten: 'totaal geen prestige (1)', 'gemiddeld prestige (4)' en 'uitmuntend prestige (7)'. Alle CV's passeerden de revue en kregen een cijfer tussen 1 en 7. Daarna werden de CV's nogmaals bekeken en alle afzonderlijke cijferscores in relatie tot elkaar beoordeeld en eventueel heroverwogen.

De verschillende onderdelen van de afzonderlijke CV's werden in onderlinge samenhang bekeken en gewogen en in die beoordeling werd soms ook een stijgende of dalende lijn in de mate van erkenning betrokken. Sommige CV's waren niet te beoordelen omdat ze niet duidelijk ingevuld waren, of te weinig informatie bevatten om een oordeel op te baseren. Sommige CV's konden niet beoordeeld worden omdat ze in meerderheid aan de commissie onbekende (buitenlandse) vormen van erkenning betroffen.

De commissie hecht er aan te melden dat bij het hanteren van de begrippen prestige, status en erkenning de hiërarchie die geldt in de Nederlandse beeldende kunstwereld uitgangspunt was: het 'officiële' kunstcircuit, institutionele erkenning genieten daarin hogere waardering dan (brede) erkenning door markt en/of publiek, 'vernieuwende' en 'avant garde' kunst zetten er de toon en het overheidsbeleid is er een relatief belangrijke factor.

Truus Gubbels, Erik Hermida, Maria Tuerlings

Bijlage 4

VERANTWOORDING BEOORDELING CV'S

Verantwoording commissie erkenning in het kader van het onderzoek van het IVA Tilburg naar effecten van Startstipendia van het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst

"De commissie hecht er aan haar werkwijze en methode in de beoordeling van de mate van erkenning van de deelnemers aan het onderzoek te expliciteren. In eerste instantie kreeg de commissie afzonderlijke lijsten ter beoordeling voorgelegd van verschillende vormen van erkenning: galleries, musea/presentatieruimtes, Nederlandse en buitenlandse media, prijzen, prijsvragen/competities, subsidies, opdrachten, aankopen door musea/verzamelaars, in stock galleries/bemiddelaars, lidmaatschappen kunstenaarsinitiatieven, (beoordelings-, aankoop- of advies-)commissies en jury's. De lijsten waren de neerslag van de antwoorden van de respondenten op vragen naar hun beroepsactiviteiten. Van de commissie werd een oordeel gevraagd over de mate van belangrijkheid van deze verschillende vormen van erkenning variërend van 'van geen belang' tot 'zeer veel belang' vanuit het uitgangspunt dat niet elke vorm van erkenning hetzelfde gewicht in de schaal legt. De commissie besloot tijdens haar eerste bijeenkomst dat een dergelijke beoordeling niet zinvol was omdat een context ontbrak. Een dergelijke beoordeling heeft weinig zin zonder inzage in het CV van een kunstenaar waarbinnen de verschillende vormen van erkenning een - al dan niet consistent - totaalbeeld van de mate van erkenning opleveren.

Tijdens een drietal vervolgbijeenkomsten werden van een, door het IVA gemaakte, representatieve selectie van 160 (150 en 10 reserve dus totaal 160) kunstenaars anonieme CV's bekeken en beoordeeld op mate van erkenning/status op een zevenpuntsschaal met de volgende drie ijkpunten: 'totaal geen prestige (1)', 'gemiddeld prestige (4)' en 'uitmuntend prestige (7)'. Alle CV's passeerden de revue en kregen een cijfer tussen 1 en 7. Daarna werden de CV's nogmaals bekeken en alle afzonderlijke cijferscores in relatie tot elkaar beoordeeld en eventueel heroverwogen.

De verschillende onderdelen van de afzonderlijke CV's werden in onderlinge samenhang bekeken en gewogen en in die beoordeling werd soms ook een stijgende of dalende lijn in de mate van erkenning betrokken. Sommige CV's waren niet te beoordelen omdat ze niet duidelijk ingevuld waren, of te weinig informatie bevatten om een oordeel op te baseren. Sommige CV's konden niet beoordeeld worden omdat ze in meerderheid aan de commissie onbekende (buitenlandse) vormen van erkenning betroffen.

De commissie hecht er aan te melden dat bij het hanteren van de begrippen prestige, status en erkenning de hiërarchie die geldt in de Nederlandse beeldende kunstwereld uitgangspunt was: het 'officiële' kunstcircuit, institutionele erkenning genieten daarin hogere waardering dan (brede) erkenning door markt en/of publiek, 'vernieuwende' en 'avant garde' kunst zetten er de toon en het overheidsbeleid is er een relatief belangrijke factor.

Truus Gubbels, Erik Hermida, Maria Tuerlings